

ΚΛΕΙΩ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΙΣ ΤΟΥ

ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΔΕΙΨΙΑΙ.

Τόμος Δ'.
ΑΡΙΘΜ. 15 (87).

Συνδρομή ετησίαν από 1. Ιανουαρίου και 1. Ιουλίου εκάστου έτους, εξαμήνου μόνον
και προπληρωτέα: Πανταχού φράγκ. χρ. 10 ή μάκρ. 3.

ΕΤΟΣ Δ'.
τῆ 1/18. Αὐγούστου 1888.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ

ὑπό ΑΓΗΣΙΑ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ.
(συνέχεια.)

I.

„... Και ὅμως κινεῖται εἰς τὸ στήθος μου παλμός τις γενναῖος, εἰς τὸ πνεῦμά μου ἰδέα τις ἀλοήμητος...“

Ὁ παλμός αὐτός ὁ γενναῖος, ἡ ἰδέα αὐτή ἡ ἀλοήμητος, ἐν οἷς τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον περιλαμβάνετο εὐρὺ ὅσον ὁ Ἑλληνισμός καθ' ἅπαντα τὸν αἰῶνα, φωτεινὸν ὡς τὸ παρελθὸν αὐτοῦ, μεγαλεπήβολον ὡς τὸ μέλλον του, ἐσίγησε καὶ ἐσβέσθη ὑπὸ τὸ νεκρωθὲν σῶμα τοῦ ἑλληνικωτάτου καὶ καλλιτέτημονος Βασιλειάδου.

Ὁ πόθος αὐτός ὁ μύχιος, τὸ ἰδανικὸν αὐτὸ τὸ ἀπροσπέλαστον ἔτι τῆς Νέας Ἑλλάδος, τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον, οὐδένα ἄλλον ἔσχε λάτρην γενναῖον καὶ μύστην ἔνθουν οἷος ὁ Βασιλειάδης. Ἡ ἀνευδοκία ἀστυς ἐκφερομένη ἀπλῆ αὐτῆ καὶ ἀπόλυτος πεποιθήσις μηδένα ἄς σκαν-

ΚΛΕΙΩ. ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Διάδοχος τῆς Σερβίας.

δαλίση. Ἀσμένως θέλομεν ἀντιταχθῆ ἐπὶ τοῦ στενοῦ πεδίου τῆς παρ' ἡμῖν κριτικῆς, πρὸς πάντα ἀλλοίαν ἢ καὶ ἀντιθετον τῆ ἡμετέρα, ἀλλ' ἐπίσης ἐδραῖαν ἔχοντα πεποίθησιν. Ὅτι παρὰ τῆ ἡμετέρα κοινωνία κυρίως ἐλλείπει εἶναι αἰτοῦ αὐταὶ πεποιδήσεις, καὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ πνευματικῆς δράσεως κοινωνικῇ ἐκδηλώσει' αἱ πεποιδήσεις αὐταὶ αἱ βαθέως ἐβρίζωμένα, ἤτοι ὡς αἰσθηματὰ ἐν τῇ καρδίᾳ ἤτοι ὡς ἰδέαι ἐν τῷ πνεύματι, αἱ ἐβρίζωμεναι καὶ ἀκράδαντοι ἀφ' ὧν ἀναβλάζουσιν αἱ ἐμβριθεῖς συζητήσεις καὶ οἱ γόνιμοι ἀγῶνες καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδραιοῦνται οἱ χαρακτήρες.

Αἱ πεποιδήσεις αὐταὶ, γεννώμεναι ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως πνευματικῆς τινος συμπαθείας πρὸς τὴν δημιουργὸν ἰδέαν καὶ διαμορφούμεναι ὑπὸ

της πείρας και της μελέτης, τυγχάνουσιν αι κρηπίδες ἐφ' ὧν ἐποικοδομοῦνται και κρατύνονται τὰ συστήματα, αι σχολαί, τὰ κόμματα, αι αἰρέσεις. Παρ' ἡμῶν ὅμως τοῦ τὸ ἀπὸ πεποιθήσεων συστήματα και αι σχολαί ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἢ τῇ καλλιτεχνίᾳ τοῦ τὰ κόμματα ἐν τῇ πολιτικῇ τοῦ, κατὰ μείζονα λόγον, αι αἰρέσεις αἰτινες προϋποθέτουσι τοιαύτας σχολὰς ἢ κόμματα;

Ἄλλ' ἴσως παρὰ κοινωνίας ὡς ἡ ἡμετέρα διατελούσης ἐν τῇ μεταβατικῇ ἐκείνῃ καταστάσει, καθ' ἣν τελείται ἡ ζύμωσις τῶν συστατικῶν αὐτῆς στοιχείων και διαμορφοῦνται αι τάξεις, οἱ τύποι, οἱ χαρακτῆρες, ἴσως παρὰ τοιαύτης κοινωνίας δὲν δικαιούται τις ἀπαιτῶν ἀρχὰς και πεποιθήσεις διατετυπωμένας και σταθεράς.

Ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης κοινωνίας, ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ Θεάτρου τιτάνειον ἐπιχειρῶν ἀγῶνα, τὸν πλοῦτον προχέων ὄλον τῆς ἐνθούου του ψυχῆς και τὴν φωτεινὴν αὐτοῦ Ἑλληνικὴν διάνοιαν δαιμονίως ἐντείνων, ἐπειράτο ὁ Βασιλειάδης νὰ διαγράψῃ τὰς ἠθικὰς γραμμάς τοῦ θεσπέσιου αὐτοῦ οικοδομήματος, και ἐν στιγμῇ σκοτοδίνης ἢ καμάτου ἐξέφευγον ἀπὸ τῆς νωθῶς συρομένης γραφίδος του οἱ λόγοι ἐκεῖνοι . . . „Και ὅμως κινεῖται εἰς τὸ στήθος μου παλμός τις γενναῖος, εἰς τὸ πνεῦμα μου ἰδέα τις ἀκοίμητος . . .“

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, πρὸς ἣν ὅτε μὲν ἐνθουσιῶν και οἰστρήλατος ὅτε δὲ κεκμηκὼς και πικρὸς τὴν φράσιν ἐξήγγελλεν ὁ Βασιλειάδης τὰς περὶ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου ἰδέας του εὐκρινέστατα, ὡς ποιητῆς και φιλόσοφος διατυπώσας αὐτάς, βεβαίως θὰ ἠδύνατο και ἄλλους νὰ πείσῃ, νὰ ἐνθουσιᾷ νὰ προσκτῆσθαι θιασώτας και προμάχους τῶν ἰδεῶν του, ἢ τούναντίον τοὺς ἀντιφρονούντας νὰ ἐξεγείρῃ, τὴν διατύπωσιν προκαλῶν ἰδεῶν ἄλλοιων, ἂν ἡ κοινωνία ἡμῶν αὕτη ἐτύγχανεν ἔστω και ἀτελῶς παρεσκευασμένη πρὸς τὴν ἐν ἑαυτῇ σύλληψιν και πραγμάτων τῆς ἰδανικῆς αὐτῆς ὑποστάσεως, ἂν μεμορφωμένοι παρ' αὐτῇ ὑπῆρχον πεποιθήσεις ἀφ' ὧν και τότε και τώρα θ' ἀνέβλυζον αι συζητήσεις γονιμοποιούσαι τὴν ἐθνικὴν αὕτην δημιουργίαν.

Ἄλλ' ὁ Βασιλειάδης, ὁ Λέσσιγγ οὗτος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, προῶρως παρήλθεν, τὸ δ' ἔργον αὐτοῦ, βραχὺ ὡς ὁ βίος του ἀλλ' αὐτοτελὲς και φέρον τὴν σφραγίδα τῆς ποιητικῆς του προσωπικότητος βαθεῖαν και ἐναργῆ ὡς οὐδεὶς τῶν νεωτέρων ἡμῶν ποιητῶν και λογογράφων ἠδυνήθη νὰ ἐγχαράξῃ αὐτὴν ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔργον, κινδυνεύει νὰ λησμονηθῇ μετὰ τοῦ ὀνόματός του. Διότι παρὰ τῇ καλαισθητικῶς ἀμορφώτῳ ἔτι κοινωνίᾳ ἡμῶν τοῦτο ἀκριβῶς συμβαίνει: ἐφ' ὅσον ὁ καλλιτέχνης, ὁ ἄνθρωπος, δύναται νὰ ἐπιδεικνύῃ και μετὰ τυμπανοκρουσίας νὰ ἐξαγγέλλῃ τὸ ἔργον του, πιθανὸν νὰ προσελκύσῃ τινῶν τὴν προσοχὴν: σιγήσαντος ὅμως τοῦ ἀνθρώπου και τὸ ἔργον του ἐν τῇ σιγῇ θάπτεται.

Δύο πρόλογοι και δύο ἢ τρία δράματα ἀποτελοῦσι τὸ ἐθνικὸς θεατρικὸν ἔργον τοῦ Βασιλειάδου: ἀλλ' ἀκράδαντον τρέφομεν πιστὸν ὅτι ἂν ἦναι ἐφικτὴ ἢ δημιουργία συγχρόνων Ἑλληνικοῦ Θεάτρου, ἢ δημιουργία αὕτη ὡς ἀφετηρίαν ἔξει τὰς ἐν τοῖς προλόγοις αὐτοῖς, εἰ και διὰ βραχέων και λίαν συνεπτυγμένως ἐκτεθείσας ἰδέας, πρότυπον δέ, ἔστω και ἀτελὲς ἔτι, τὰ δύο ἢ τρία ἐκεῖνα δράματα.

Ὁ πρόλογος τοῦ Κρόμβελ ἐγένετο ἐν Γαλλίᾳ ἢ νικηφόρος ἐφοδος τῶν ῥωμαντικῶν ἢ καταρρίψασα και τὰ τελευταῖα προχέματα τῶν μάτην ἀνομιμένων προμάχων τῆς κλασσικῆς δραματικῆς σχολῆς: ἐκεῖ ὅμως, ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλήρους ἠλεκτρισμοῦ διανοητικῆς ἐκείνης ἀτμοσφαιρας τῆς ὑπὸ ἀστραπῶν και βροντῶν συνεχῶς διαθεομένης, ἐπὶ τὸ

ἀπέραντον και ὑπὸ μαχητῶν κατάκλυστον και μεστὸν τύρβης και πατάγων πνευματικῶν ἐκεῖνο πεδίον, ἐν βιβλίον ἀποτελεῖ μίαν ἐπανάστασιν, ἐν ἄσμα μίαν μάχην. Ἐν τῇ στενῇ ἔτι και αὐχμηρᾷ ἐρήμῳ τοῦ παρ' ἡμῶν πνευματικοῦ βίου τὸ ἔργον τοῦ Βασιλειάδου παρήλθεν ὡς μετέωρον ὄρατὸν εἰς ὀλίγους οἱ ὅποιοι τώρα, ἂν πρὸ τῶν ὁμμάτων αὐτῶν παρέλθωσιν αι γραμμαὶ αὐται, θὰ παραξενευθῶσιν ἴσως διότι ἀπὸ τῶν λησμονουμένων „Ἀπτικῶν Νυκτῶν“ τοῦ Ποιητοῦ ἀνακαλοῦμεν ἐν τῷ φωτὶ τῆς σήμερον τὰς θεατρικὰς του ἰδέας, τὰ δραματικά του ἰνδάλματα.

II.

Ἡ ἐπικράτησις τοῦ γνήσιου Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐν τῇ αἰσθητικῇ, ἢ ἀπὸ τῆς δημώδους ἡμῶν ποιήσεως λήψις τῶν δραματικῶν χαρακτήρων και ἢ ἐν τῷ πνεύματι ἐκείνῳ και διὰ τῶν χαρακτήρων τούτων διάταξις και οἰκονομία τῆς δράσεως ἐπὶ τὸν ῥωμαντικὸν τύπον, θ' ἀποτελέσωσι, κατὰ Βασιλειάδην, τὸ νεώτερον ἡμῶν ἐθνικὸν δράμα. Καὶ τοῦ δράματος αὐτοῦ μοναδικὸν πρότυπον ἐποίει τὴν Γαλάτειαν τὸ ἕτερον στοιχεῖον, παρὰ τὸ αἰσθητικόν, τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ δημιουργήματος, τὴν γλῶσσαν, ἐν τοῖς ἔργοις του ἐπίσης ἐπέδειξεν ὅποιαν παρεδέχτο και ἐπόθει ὁ γλαφυρότερος και μελωδικώτερος τῶν συγχρόνων του λογοτεχνῶν γενόμενος και ἀπαρραμύλλως χειρισθεὶς φράσιν λεκτικῶν και ὕφους ἀρχαίζοντα.

„Τὸ νέον ἐθνικὸν δράμα δέον νὰ ἦναι καθαρῶς Ἑλληνικόν, δηλονότι φιλόπατρι, φιλάδελφον, δημοκρατικόν, περικαλλές. Ἐχομεν δύο ἐλλαμπεῖς λαμπάδας ὀδηγοῦσας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθοῦς τέχνης και τῆς ἐθνικῆς ἀληθείας. Τὰς παλαιὰς τραγωδίας, τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Δι' ἡμᾶς τὰ δημοτικὰ αὐτὰ ἄσματα εἶναι ἡ μόνη ἀλυσίς, ἡ μόνη βαθμὶς δι' ἣς δύναμεθα νὰ ἀναβῶμεν και οἰκειωθῶμεν πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου και Σοφοκλέους, τὰ προγονικὰ ἐκεῖνα κειμήλια, ὄχι μόνον τὰ τελειότερα προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὄχι μόνον ὡς τὰς αἰθριωτέρας πηγὰς ζωῆς και φωτός, ἀλλὰ και ὡς τὰ μάλιστα πνεύματι και καρδίᾳ ἡμῶν συγγενῆ, δι' ὧν χειραγωγούμενοι δύναμεθα νὰ εὐρωμεν και πλάσωμεν ἀληθῶς τι ἐθνικὸν και μέγα . . .“

Ἀδύνατον ὁ νοῦς ἀληθῶς Ἑλλήνων καλλιτέχνην νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν τοῦ ἐθνικοῦ δράματος ἁλλοίαν αὐτῆς, ἢν ὁ Βασιλειάδης μόνος διετύπωσεν. Ὅλον τὸ ὕψος και ἡ ἀγλή, ὅλος ὁ ἐνθουσιασμός και ἡ θεσπέσιος ἀρμονία, αἵτινα ἐκλάμπουσιν ἀπὸ τῶν αἰώνων τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος δημιουργημάτων, συνδυαζόμενα πρὸς τὸ μεγαλεῖον ἢ τὴν ἡμερότητα τῶν παρὰ τῷ λαῷ ἡμῶν αἰσθημάτων, και περιβαλλόμενα ὡς οἶόν τε τελείαν και περικαλλῆ φράσεως ἀναβολὴν — τοιοῦτο τὸ ἐθνικὸν δραματικὸν ἔργον ὅπερ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὁ ἀληθῶς Ἑλλήν τὴν ψυχὴν καλλιτέχνης δύναται νὰ ποθήσῃ και πρέπει νὰ ἐπικαλεσθῇ. Ἄλλ' εἶναι ἐφικτὴ σήμερον ἢ δημιουργία τοιοῦτου δράματος; εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ τοιοῦτο Ἑθνικὸν θεάτρον;

Ἀπὸ διττῆς ἀπόψεως δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, κατὰ τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς ἀς περὶ ποιήσεως και περὶ τῆς Τέχνης ἐν γένει πρεσβεύει. Ὁ Βασιλειάδης, τοῦ ὁποῦ ἡ διάνοια ἐνθῶς ἐφέρετο πρὸς τὸ ἰδεωδες τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυίας και οὐ τὴν καρδίαν κατέκλυζεν ἢ ἀγάπη, ἢ ἑλληνικῶς μένον αἰσθητῇ ἀπείρος ἀγάπη πρὸς τὴν ζωὴν, πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς τὴν πατρίδα πρὸς τοὺς ἀδελφούς, πρὸς τὴν ἐρωμένην, πρὸς τὸν κόσμον ὄλον, ὁ ἐνθερμος οὗτος και ἀβρὸς τῆς Ἑλλάδος και τοῦ ἰδανικοῦ λά-

τρης, θέλει οἱ ἥρωες τοῦ ἐθνικοῦ δράματος νὰ πληρῶσιν τὴν σκηνὴν διὰ τοῦ ἀναστήματός των και διὰ τῆς δράσεώς των τὴν Ἑλλάδα: θέλει ἀπὸ τῆς σκηνῆς και διὰ τῶν ἡρώων αὐτῶν τῆς Ἑλληνίδος του ψυχῆς τὰ μεγάλα αἰσθημάτων νὰ μεταδώσῃ εἰς πάντα Ἑλλήνα, θέλει τῶν ἀπὸ σκηνῆς ἀγλαῶν του ῥημάτων νὰ ἐνωτιοθῇ ἅπας ὁ Ἑλληνισμός και τὸ θεάτρον φαντάζεται ὡς κάμινον ἐν ᾧ ὁ κοινὸς ὄχλος συμπερβόμενος ἐν τῷ πυρὶ τῶν ὑψηλῶν συγανήσεων και τοῦ ἐνθουσιασμοῦ στομοῦται εἰς λαὸν και Ἑλλήνα. Οἱ τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν ὡς και ὁ Βασιλειάδης, ἀναγνωρίζοντες τῷ θεάτρῳ, οἱ παραδεχόμενοι αὐτὸ ὡς ὑψίστην κοινωνικὴν διδασκαλίαν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐξελισσομένης ἰδανικῆς ἠθικῆς δράσεως, οἱ φρονούντες ὅτι τῆς ἀληθοῦς Τέχνης ὁ τελικὸς σκοπὸς εἶναι ἢ ἀπὸ τῆς πραγματικότητος τοῦ βίου πρὸς τὸ ἰδανικῶς καλὸν και ἀγαθὸν και μέγα νοερὰ μεταρσίωσις και ἢ ἀπὸ ταύτης και τῆς ψυχικῆς εὐπαθείας ἠθικῆς ἀπόλαυσις και αἰσθητικῆς διάπλασις, οἱ ταῦτα περὶ Θεάτρου και τῆς Τέχνης ἐν γένει φρονούντες, θὰ κατανεύσωσι μεθ' ἡμῶν ὅτι τὸ ἐθνικὸν δράμα τῆς ἰδανικῆς οὕτως εἰπεῖν σχολῆς, οἷον ὁ Βασιλειάδης αὐτὸ διετύπωσεν, δύναται νὰ δημιουργηθῇ, δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν Ἑλλάδι: Μεταξὺ τῶν νεαρῶν παρ' ἡμῶν λογοτεχνῶν αι ἐκλεκταὶ διάνοιαι δὲν σπανίζουσι: τὸ θεάτρον πρέκειται στάδιον εὐρύ, καταυγαζόμενον ὑπὸ τῶν ἀκτίων τῆς Δόξης, ἢ ὅποια τοὺς λαμπρότερους αὐτῆς στεφάνους ἐπιφωλάσσει εἰσέτι εἰς τοὺς ἀρίστους ἐξ αὐτῶν: ἡ ὁδὸς εἶναι ἤδη διαγεγραμμένη: ἀλλ' οἱ ἐπ' αὐτῆς χωρήσοντες οὐδένα θ' ἀπομνηθῶσιν, οὐδένα θ' ἀντιγράψωσιν: οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἐγένετο: τῆς ὁδοῦ δὲ ἢ ὑπόδειξις δὲν εἶναι ἔργον τοῦ ἀρχηγοῦ ὃν οἱ ἄλλοι θ' ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ τοῦ σηματοφόρου ὃν ἢ τὴν τύχην ἐτάξε πρῶτον.

III.

Τῆς γραφίδος ἡμῶν διεφύγεν ἡ λέξις σχολή, και τὸν Βασιλειάδην και τὴν κατὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ διατυπωθείσας ἰδέας δραματικὴν δημιουργίαν ἐτάξαμεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν ἰδανιστῶν: ἀλλ' αἰ ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ και τῇ αἰσθητικῇ εἰς σχολὰς διαίρεσις παρ' ἡμῶν δὲν ὑφίστανται: ἴσως διότι δὲν ὑφίσταται τὸ διαιρετόν: ἴσως διότι ἢ διὰ τῆς αὐτῆς και ἐν ταῖς ἰδέαις δὲν διηκρινίσθη ἔτι: προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου θ' ἀναφανῶσιν και ἐν τῷ ἡμετέρῳ καλλιτεχνικῷ κόσμῳ αι διαστάσεις αὐται ὡς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ἢν ἐφ' ἡμᾶς ἐξασκεῖ ἢ ἐκ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης πνευματικῆς κινήσεως: κατὰ πόσον ἢ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης ἀφομοίωσις τῶν αἰσθητικῶν ἀρχῶν συμβιβάζεται πρὸς τὸ γνήσιον ἑλληνικὸν πνεῦμα τοῦ ὁποῦ δέον νὰ ἐμφορῆται και ἢ νεωτέρα ἡμῶν Τέχνη, ἄλλο τὸ ζήτημα: οὐδ' εἶναι δυνατόν τὰ στενὰ ὄρια τῆς μελέτης ταύτης νὰ περιλάβωσι οἰανδήποτε τινα ἀνάπτουσι τοῦ εὐρυτάτου αὐτοῦ θέματος: ἀπλῆν μόνον νοῦν ποιούμεθα τῆς θεμελιώδους ἐν τῷ θεματι τούτῳ ἰδέας ἡμῶν ὅτι ὑπὲρ τὰς τοσαύτας ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ τῆς Δύσεως ἀντιμαχομένας σχολὰς, μοναδικὴ και θριαμβεύουσα ἐξαρτήσεται ἢ νεωτέρα Ἑλληνικὴ Σχολή, ἐν τῷ πνεύματι τῆς ὁποίας θαυμασιῶς συνδυάζονται και συγκεραινῶνται αι κατ' ἐπίφασιν μόνον και ἐν ἀπολύτῳ ὑπερβολῇ ἀντικρουόμεναι θεωρίαι τῶν ἰδανιστῶν και ὕλιστῶν. Ὁ Ὀλύμπιος Γκαῖτε τὴν σχολὴν ταύτην προοικονομῶντος προσωποποιεῖ ἐν τῷ Εὐφορίωνι: ὁ Εὐφορίων εἶναι τὸ τέκνον του Φάουστ τῆς δευτέρας περιόδου, τοῦ μετὰ τὴν ῥωμαντικὴν περίοδον ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ και ἐν ἠθικῇ ἰσορροπία ἀντικειμενικῶς δρώντος ἀνθρώπου, και τῆς Ἑλένης τῆς ἀρχαίας κλασσικῆς

ἑλληνικῆς τέχνης: ὁ ἠθικὸς χαρακτῆρ τοῦ συγχρόνου Ἑλλήνος, ἐφ' οὗ οὐδὲν ἐπέδρασεν ὁ σκοτεινὸς μεσαίων, και ὁ ὁποῖος ὑπ' αὐτὸ ἔτι τὸ περίβλημα τοῦ χριστιανοῦ παρέμεινε προσόμοιος πάντῃ τῷ χαρακτῆρι τοῦ ἀρχαίου φυσιολάτρου Ἑλλήνος, και ὁ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰωνίως ἐκλάμπων πνευματικὸς αὐτοῦ κόσμος τυγχάνουσι τὰ στοιχεῖα τῆς νέας αὐτῆς αἰσθητικῆς ἀποκαλύψεως ἢν ἀποκαλοῦμεν νεωτέραν Ἑλληνικὴν Σχολὴν.

Ὁ χρόνος ἐν ᾧ συντελεσθήσεται παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ τῆς Δύσεως ἢ αἰσθητικῆ αὐτῆ ἐξέλιξις ἢ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τοῦ ἰδεωδους διὰ τοῦ βορβόρου τοῦ ὕλισμοῦ και τῆς ἐξ αὐτοῦ ἀντιδράσεως μέλλουσα νὰ τὸν ἐπαναγάγῃ πρὸς τὴν ἠθικὴν ἰσορροπία, ἐν τῷ ἀρίστῳ ἐκείνῳ μέτρῳ ὅπερ ἐξόχως διακρίνει τὴν ἑλληνικὴν φύσιν, ὁ χρόνος αὐτὸς θέλει τελέσει και τὸ προοικονομῶν ἔργον: ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἂν ἢ τέχνη ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκδηλώσεις πέπρωται ν' ἀνανήψῃ και ἀναλάμψῃ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλάδι, ἢ ἀνάστασις αὕτη ἔσται ἢ καθιέρωσις συγχρόνως τῆς νέας αἰσθητικῆς σχολῆς.

Οὐχ ἤττον σήμερον κατὰ τὴν μεταβατικὴν περίοδον ἢν διανύει ἢ πρὸς πολιτισμὸν και πρόοδον και πνευματικὴν ἐν γένει ἀνάπτουσιν ἀπὸ τῆς Δύσεως ἀντανακλωμένην, ὀργῶσα ἡμῶν κοινωνία και μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἢ πνευματικῆ αὐτῆς χειραφέτησις ἔσεται τελεία διὰ τῆς συνδέσεως τοῦ παρελθόντος ἑλληνικοῦ κόσμου πρὸς τὴν νέαν ἡμῶν ἠθικὴν ὑπόστασιν, μέχρι τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἐν γένει παρ' ἡμῶν καλαισθητικῆς ἀναπτύξεως ἀναποδράστως θ' ἀποτυπῶνται αι διαστάσεις, οἱ ἀγῶνες, αι σχολαί ὧν ἢ γένεσις, ἢ διαμόρφωσις και ἢ ἐξέλιξις μόνον ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἀπορρέει ὀργανικῶς, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ ἠθικῶν και κοινωνικῶν λόγων.

Τὴν γένεσιν ἐθνικοῦ θεάτρου κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ Βασιλειάδου παρεδέχθημεν ὡς ἐφικτὴν ὑπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἰδανιστικῆς σχολῆς: ἀλλὰ ἐν τῇ ἡμετέρῳ κοινωνίᾳ σήμερον δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀνεύρῃ τις και ἀναγνωρίσῃ στοιχεῖα τινὰ ἢ συμπτώματα μαρτυροῦντα τὴν ἐπιδράσιν τῶν ἀρχῶν τῆς ὕλιστικῆς ἢ πραγματικῆς λεγομένης σχολῆς: τῆς ἐπιδράσεως ταύτης τεκμήριον τυγχάνει, καθ' ἡμᾶς ἢ παρὰ τοῖς νεαρῶς ἡμῶν ποιηταῖς, και δὴ τοῖς δοκιμωτέροις, προτίμησις ἐν τῇ στιχογραφίᾳ τῆς δημώδους γλώσσης ἀντὶ τῆς καθαρουσύσης: ἕτερον ἐναργέστερον τεκμήριον δύναται νὰ θεωρηθῇ ἢ ἠθικῆ συμπαθεία ἢ ἐλακύουσα τὰς ἀνεπτυγμένας τῆς κοινωνίας ἡμῶν τάξεις πρὸς τὸν κοινωνικὸν βίον τὸν ἐν Γαλλίᾳ ἰδίᾳ, ἔνθα αι ὕλιστικαὶ θεωρίαι τὴν στιγμὴν ταύτην θριαμβεύουσιν ἐν τῇ καθ' ὄλου τέχνῃ: και ἄλλα οὐσιωδέστερα δύναται τις νὰ ὑποδείξῃ ἐν τῇ ἐλαφρᾷ ἡμῶν ἐκείνῃ φιλολογίᾳ, ἢτις ἀντιπροσωπεύει τὸ μέγιστον μέρος τοῦ καλλιτεχνικοῦ παρ' ἡμῶν βίου: ἵνα δὲ γενικώτερον διατυπωθῇ ἢ ἰδέα ἡμῶν αὕτη ἐπιδεικνύομεν τὸ ὄλον θέαμα τῆς ἡμετέρας ἀνεπτυγμένης κοινωνίας, ἢ ὅποια ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀρτυραγῆς και στερουμένη τοῦ ἠθικοῦ ἔρματος, τὸ ὅποῖον ἀποτελοῦσιν αι ἀρχαί και οἱ χαρακτῆρες, κλυδωνίζεται ἐν μέσῳ ὠκεανοῦ οὐ τὸν ἰδεωδὴ οὐρανὸν βαρέα καλύπτουσι νέφη, ἐνῶ ἐπὶ τὴν κυμαινομένην του ἐπιφάνειαν και τὸν σκοτεινὸν ὀρίζοντα προσηλοῦσα αὕτη τὰ ἀνήσυχτα βλέμματα ἀγρίως διεξάγει τὸν πρὸς τὴν σκιαὴν πραγματικότητα περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Ἐν τοιαύτῃ κοινωνίᾳ τὸ ἠθικὸν ἰδεωδες ἐλλείπει οὐχὶ διότι ἔδουσε και ἀπόλωτο, ἀλλὰ διότι δὲν ἐπέτειλεν ἔτι: ἐν τοιαύτῃ κοινωνίᾳ ἢ τοῦ ἰδεωδους αὐτοῦ ἐμφορομένη καλαισθητικῆ δημιουργία δυνατόν νὰ γένηται τὸ ἔργον ἐκλεκτῶν τινῶν διανοῶν, ἐν αἷς τὸ μέλλον

υπερφωῶς ἀποκαλυπτόμενον καθιστᾷ αὐτὰς δαδούχους προδρόμους τῆς ἀληθείας.

Ἀλλὰ παρὰ τὰς ἐθνους ταύτας διανοίας ἡ ἐπικράτησις τῆς παροδικῆς πραγματικότητος, πρὸς ἣν ἀφομοιοῦται πᾶσα εἰκὴ καὶ αὐθορμήτως συντελουμένη ἠθικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσις, συνεπάγεται εὐχερἔστεραν τινὰ καλαισθητικὴν δημιουργίαν, τὴν ὁποίαν παρ' ἡμῖν ἀκριβῶς τώρα, δυνάμεθα νὰ τᾶξωμεν μεταξύ τῶν προϊόντων τῆς ὕλιστικῆς ἢ πραγματικῆς σχολῆς. Ὑπὸ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς λίαν σχετικὰς θεωρίας τῆς σχολῆς ταύτης ἡ προκύψουσα θεατρικὴ αὐτῶν ἐκδήλωσις δυνατὸν ν' ἀνακόψῃ ἢ καὶ ν' ἀποκλείσῃ τέλος τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀρτίου καὶ κατὰ τὸ ἐθνικὸν ἰδεώδες θεατρικοῦ ἔργου, θέλει δὲ φέρει ἐν ἑαυτῇ τὸν ἐλαφρόν, ἀβεβαίον καὶ ἐφήμερον χαρακτήρα τῆς μεταβατικῆς αὐτῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὰ κρατοῦντα αἰσθητά καὶ αἱ ἰδέαι διερμηνεύονται διὰ τύπων, οὗς ἡ γρηγοροῦσα καὶ πεφωτισμένη ἐθνικὴ συνείδησις διαβρήδην ἀποστέρει. Δύνανται λοιπὸν οἱ θιασῶται τῆς πραγματικῆς αὐτῆς σχολῆς — ἂν καὶ παρ' ἡμῖν τοιοῦτοι ὑπάρχουσιν — οἱ ἀξιούντες ὅτι ἡ τέχνη ἐν γένει καὶ τὸ θέατρον ἀπλῶς καὶ πιστότατα δέον ν' ἀνακλιῶσι τὴν κοινωνίαν αὐτὴν ἐν ἣ ἀναπτύσσονται καὶ μορφοῦνται οὐχὶ δὲ ἰδανικὴν τινὰ αὐτῆς ὑπόστασιν πρὸς ἣν ἡ κοινωνία αὐτὴ διὰ τῆς τέχνης καὶ τοῦ θεάτρου τείνει αὐθορμήτως, δύνανται νὰ ἰσχυρισθῶσιν ὅτι ἐθνικὸν θέατρον ἐν Ἑλλάδι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἄλλο παρὰ τὸ ἀποτυποῦν τοὺς ἀβεβαίους χαρακτήρας καὶ τὰ ἐφήμερα ἠθῆ τῆς μεταβατικῆς αὐτῆς περιόδου τοῦ κοινωνικοῦ ἡμῶν βίου. Δύνανται οἱ τοιοῦτοι ν' ἀπαντήσωσιν ἀρνητικῶς εἰς τὴν ὑφ' ἡμῶν τεθεισαν ἐρώτησιν, ἂν ἐθνικὸν θέατρον καθ' ὅς ἰδέας ἐν ταῖς ἀνω διευτυπώσαμεν, ἦναι δυνατὸν νὰ δημιουργηθῇ καὶ ὑπάρξῃ σήμερον ἐν Ἑλλάδι.

IV.

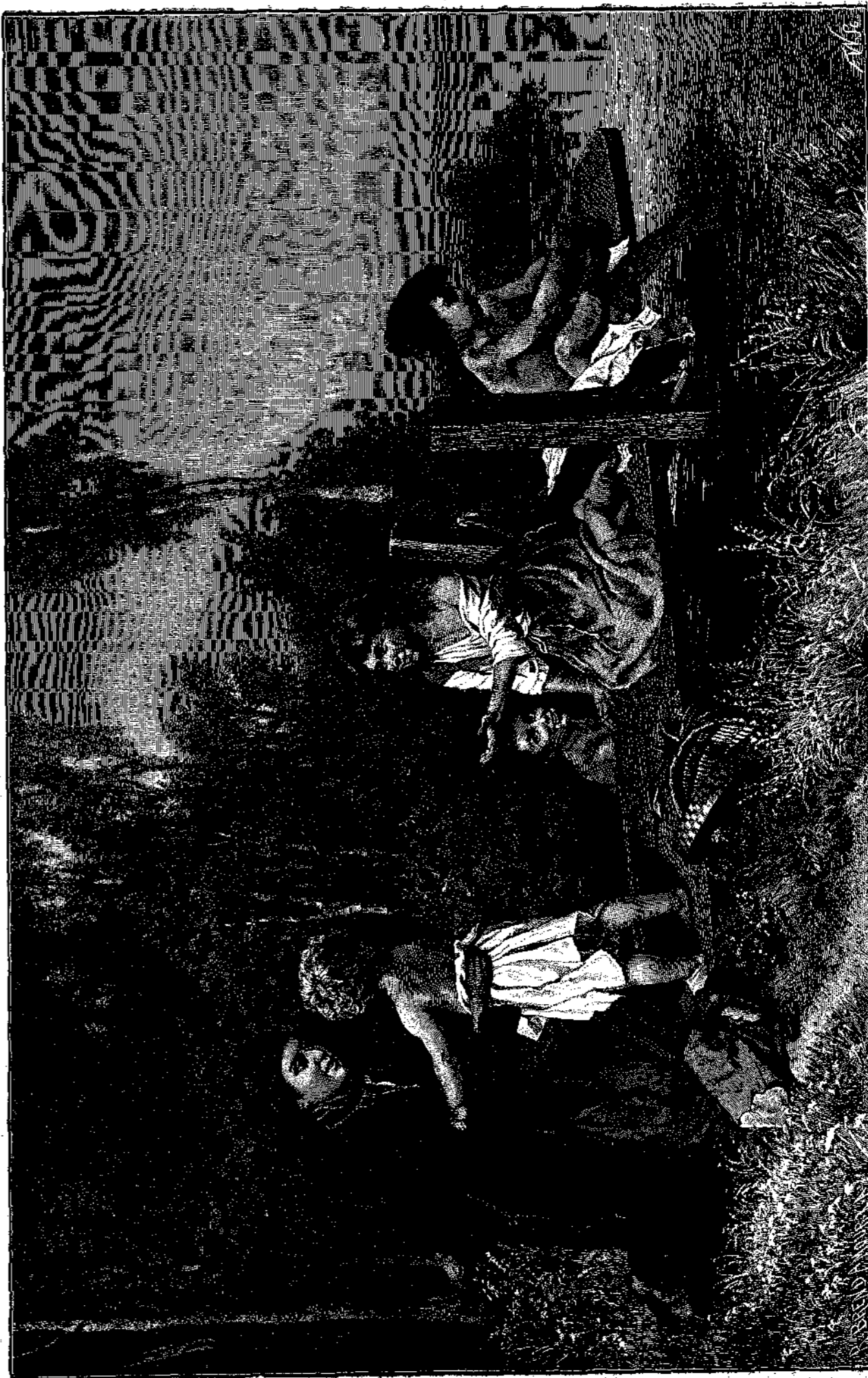
Τὴν σκαιὴν ἀντίθεσιν τὴν μεταξύ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ ἠθους ἐμφορουμένου θεάτρου ἐκείνου καὶ τῶν κρατουσῶν παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ ὕλιστικῶν καὶ πρὸς τὰ ὀνεία τάσεων, μετὰ περισσεύσεως πυρίας ἂν οὐχὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἐξεκονίξῃ ὁ Βασιλειάδης διὰ τῶν ἐξῆς „ . . . ἐν ἐν τέλει γέλῳ, ὡς καὶ ἐγώ, τὸν γέλῳ τοῦ ἀπαγχονιζομένου, βλέπων μὲ γράφοντα δράματα καὶ αἰσθητικὰς περὶ θεάτρου μελέτας, σήμερον, ἐν Ἀθήναις, ὅπου ὁ κράτιστος ἡγέτης τοῦ ἔθνους ἐνοεῖ μόνον τὸ Vaudeville, ὅπου ὑπουργοὶ τῆς παιδείας εἶναι ἄνθρωποι συνήθως ἀγνοοῦντες ἂν ἐν Ἀθήναις ὑπῆρξέ ποτε Αἰσχύλος, ὅπου κτλ. κτλ., ἐν ταῦτοις πιστεύουν ὅτι εἰσὶ τινες οἱ πιστεύοντες εἰς τὸ δόγμα τῆς πίστεως, δηλονότι οἱ προσδοκῶντες ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος . . . “ Καὶ εἶχον δίκαιον τότε καὶ δίκαιον ἔχουσι τώρα οἱ πιστεύοντες μετὰ τοῦ Βασιλειάδου καὶ προσδοκῶντες ζωὴν τοῦ μέλλοντος. Δεκαπενταετία παρήλθεν ἀφ' οὗ ὁ Ἑλληὴν ποιητὴς ἔγραφε τὰς γραμμὰς ἐκείνας καὶ ἦδη ὁ κράτιστος ἡγέτης τοῦ ἔθνους περὶ Ἑθνικοῦ Θεάτρου μερμυῶν ὑπὲρ αὐτοῦ διατίθησι τὸ χρῆμα ὑπερῆ φιλογένεια ζαπλοῦτοῦ Ἑλληνοῦ διὰ τοῦ Ἀνακτοῦ ἐδώρει τῇ πατρίδι, καὶ περὶ τῶν ὑπουργῶν τῆς παιδείας πάντες πεποθῆμεν ὅτι ἦδη καὶ τοῦ λοιποῦ ἀδύνατον ἔσται νὰ εἴπῃ τις ὅτι μετὰ πάσης πιθανότητος πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλειάδου μόνον ἀνεγράφετο.

Ἐλπίζομεν λοιπὸν ἄλλ' ἐλπίζομεν ἐργαζόμενοι.

Ἐὐτυχῶς ἡ μεταβατικὴ κατάστασις ἣν ὑπεδείξαμεν καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ διατελεῖ ἡ ἡμετέρα κοινωνία, εἰς παρόξυσμόν

ἐπ' ἐσχάτων περιελθούσα καὶ πρὸς πυρετὸν ὁσημέραι ἐπιτεινόμενον προσομοιάζουσα τείνει ἤδη πρὸς τὴν ἠθικὴν ἐκείνην κρίσιν μεθ' ἣν, ἐν τῇ διαδεξομένῃ αὐτῇ ἠθικῇ ἡρεμίᾳ βέβαιον εἶναι ὅτι χαρακτῆρες ἄλλοῖον θὰ διαμορφωθῶσι καὶ ἠθῆ θα ἐπικρατήσωσιν ἄλλοῖα τῶν τοῦ παρόντος· καὶ ἡ μεταβολὴ αὕτη συντελεσθήσεται πρὶν ἢ οἱ τὴν παρούσαν ἐκλυσιν τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ φρονήματος τὴν κατάπτωσιν ἐκπροσωποῦντες τύποι, πρὶν ἢ οἱ πληροῦντες ὀλόκληρον σήμερον τὴν κοινωνικὴν σκηνὴν χαρακτῆρες οὗτοι, διαφύγωσι τοὺς κολάφους τῆς ἀπλουστερίας καὶ ἀτημελεστερίας σατύρας, πρὶν ἢ οἱ χαρακτῆρες οὗτοι καὶ οἱ τύποι ἀποκρυσταλλωθῶσιν εἰς τοιαύτην ἠθικῶν γραμμῶν ἀκρίβειαν καὶ εὐκρινεῖαν ὥστε καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου ὡς ἄνθρωποι λαλοῦντες καὶ δρῶντες ν' ἀνέλθωσιν. Οὕτω δὲ καὶ αὐτὴ ἡ τὴν κεχαλαρωμένην ἠθικὴν κατάστασιν τῆς παραύσης μεταβατικῆς περιόδου ἀποτυποῦσα θεατρικὴ δημιουργία οὐδ' ἐξεδηλώθη οὐδὲ τείνει νὰ ἐκδηλωθῇ μέχρι τοῦδε· τὸ δὲ πεδῖον ἀπομένει ἐτι ἐλεύθερον εἰς τοὺς ἰδανικῶς ἐθνικοὺς χαρακτῆρας πρὸς οὗς ἡ πραγματικότης τῆς σήμερον δὲν ἐπιχειρεῖ ν' ἀντιτάξῃ τοὺς ταπεινοὺς αὐτῆς τύπους. Ἡ παγκόσμιος ἱστορία τοῦ θεάτρου ἐπιδεικνύει ἡμῖν παρὰ τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς ἢ ἀνθρωπίνους ἀπλῶς χαρακτῆρας; ἄλλους τινὰς στερεοτύπους, πῶρῳ ἀπέχοντας τοῦ μεγαλείου τῶν πρώτων ἀλλ' ἐκπροσωποῦντας ἕνα ὀλόκληρον λαὸν κατὰ μίαν ἱστορικὴν τοῦ βίου του περίοδον. Οἱ στερεότυποι οὗτοι λαϊκοὶ χαρακτῆρες τυγχάνουσι δημιουργήματα τοῦ μεγάλου ἐκείνου καὶ μοναδικοῦ ποιητοῦ τοῦ ἀπαραμίλλως καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν θεωριῶν οἰασθήποτε σχολῆς ἐρμηνεύσαντος ἐν παντὶ χρόνῳ τὴν ἀλήθειαν ἐν τῇ πραγματικότητι — διότι ἡ ἀνακάλυψις δὲν εἶναι νέα καὶ μόνον οἱ ἐθελουφλοῦντες ὕλισται ἀδυνατοῦσι σήμερον νὰ κατίδωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐν τῇ ἰδανικότητι — τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἡ ἐμφάνισις τῶν λαϊκῶν τούτων τύπων ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐν οὐδεμιᾷ ἐποχῇ συνεβάλετο πρὸς τὴν ἀνώφωσιν ἢ τὴν τελειότητα οὐδεπότε ἐθνικοῦ θεάτρου: βέβαιον εἶναι τοῦναντίον ὅτι ὑπο κωμικὸν αἴεποτε περιβλήμα οἱ στερεότυποι οὗτοι θεατρικοὶ χαρακτῆρες ἐξεπροσώπευσαν τὰς γυναικίους καὶ ἀγενεστεράς ἐφῆσεις καὶ τάσεις τοῦ δημιουργήσαντος αὐτοῦ λαοῦ· ὅπως ἐν μόνον παράδειγμα παραθέσωμεν, ὁ ἐν Ἰταλίᾳ παρακμάζων ἠθῆ θεατρικὸς χαρακτῆρ τοῦ Πουλινέλλα προσωποποιεῖ, οὐχὶ ὑπὸ σατυρικῶν ἀλλ' ὑπὸ κωμικῶν μόνον τύπων, τὸν Νεαπολιτάνον πληβείον, τὸν καθ' αὐτὸ λαόν, μὲ ὅλα τὰ πολλὰ τοῦ ἐλαττώματα καὶ τὰς σπανίας καὶ ἀβεβαίους αὐτοῦ ἀρετάς, ὅποιον διεμόρφωσεν αὐτὸν μακρὰ καὶ ἀπεχθῆς πολιτικὴ δουλεία. Ὁ Πουλινέλλας σήμερον εὐρίσκειται ἐν παρακμῇ καὶ μετὰ δεκάδα ἰσως ἐτῶν θ' ἀπομένῃ ἐξ αὐτοῦ ἡ καλλιτεχνικὴ μόνον ἀνάμνησις· δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ὁ πτωχὸς αὐτὸς ἦρωας τῆς Νεαπολιτανικῆς κοινωνίας καὶ σκηνῆς φεύγει τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς προόδου καὶ ἀποσύρεται ὀλον ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἀναμνήσεων, ἐφ' ὅσον τὸν Νεαπολιτάνον τῆς ἄλλοτε διαδέχεται παρὰ τὰς μαγευμένας τῆς Παρθενόπης ἀκτὰς ὁ Ἰταλὸς πολίτης.

Τὴν γένεσιν τοιοῦτου τινὸς θεατρικοῦ χαρακτῆρος δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σημερινῇ κοινωνίᾳ· ἀόριστος μέχρι στιγμῆς καὶ στεροόμενος ἐνιαῖος καὶ εὐκρινῶς διαγεγραμμένης μορφῆς διατελεῖ ἐτι εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἀναπτύξεως οὐδ' ἀποτολμᾷ νὰ ἐμφανισθῇ ἀπὸ σκηνῆς· ἀλλ' ὑφίσταται ἤδη ὀνομάζεται Ῥωμῆος ἢ Περικλέτος ἢ Φασουλῆς — ἀλλ' εἶναι αὐτὸς ὁ εἰς ὑπὸ τα διάφορα ὀνόματα ἢ εἰς τὸ ἐνιαῖον διαμόρφωσις καὶ ἀποκρυ-

Θ. ΕΠΙΝΗ ΗΜΕΡΑ.
Εἰκὼν ὑπὸ Ernestine Friedrichsen.

στάλλωσις τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ τοῦ εκπροσωποῦντος τὴν τάξιν ἐκείνην ἰδίᾳ τῆς παρ' ἡμῶν κοινωνίας, εἰς ἣν ἀπόκειται ἡ μείζων δρᾶσις ἐν τῷ σημερινῷ ἡμῶν βίῳ, τελεῖται ἤδη ὑπὸ τὸ κράνιον τοῦ ποιητοῦ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τυγχάνει ἡ μὲν ἴσως καὶ τελειότερα ἔκφρασις τῆς ἠθικῆς καὶ αἰσθητικῆς καταστάσεως τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς κοινωνίας: τοῦ Γεωργίου Σουρῆ.

Δέον ὅμως νὰ ποιήσωμεν τὴν οὐσιωδεστάτην αὐτὴν παρατήρησιν: ὁ Πουλιανέλλας, ἀπὸ τῆς σατύρας βεβαίως ὀρμηθεὶς τοῦ χρόνου προϊόντος μεταβλήθη εἰς κωμικὸν μόνον χαρακτήρα: ἡ σατυρική νύξις μετὰ τοῦ χρόνου μειουμένη ἐξέλιπε τέλεον ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ὄπερ ἀντικειμενικῶς εἶτα

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΡΑΜΑΣΙ ΤΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡΟΥ ΚΑΙ ΕΝ Τῷ ΠΟΙΗΜΑΤΙ ΤΟΥ ΔΑΝΤΕ

ὑπὸ G. Chiarini.
(συνέχεια.)

III.

Ἄλλοτε ἐλέγετο, καὶ ἴσως λέγεται ἀκόμη ὅτι τὸ θέατρον σφραγίζει διὰ τοῦ γέλωτος τὰ ἦθη (castigat ridendo mores). Τοῦτο εἶνε προφανὲς ψεῦδος. Εἶνε ψεῦδος ἐκ τῶν πολλῶν ἐκείνων, ἅτινα λεχθέντα κατ' ἀρχὰς ἄνευ κακοῦ σκοποῦ καὶ γενόμενα ἀποδεκτὰ παρὰ πᾶσιν ἄνευ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐξετάσεως, ἰσχύουσι κατόπιν καὶ θεωροῦνται ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς ἀληθεῖαι ἀναμφισβήτητοι· καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἀποπλανῶσιν ἐκ τῆς εὐθείας ὁδοῦ τὴν κρίσιν τῶν πολλῶν, καὶ γίνονται αἴτια μεγάλων δεινῶν. Ὅχι, ὁ γέλως ὁ ἐγειρόμενος ἐκ τῆς θεωρίας τῶν κακιῶν καὶ ἐλαττωμάτων τοῦ πλησίον, δὲν εἶναι ὀρθὸς καὶ δὲν θὰ διορθώσῃ ποτὲ κανένα. Ὁ γέλως ἐκεῖνος εἶνε πολὺ ἀσχημος. Ὁ γέλως ἐκεῖνος ἐγείρει εἰς τὰ κατώτατα βόθρη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς λυπηρότατον ἐνστικτον, τὸ ἐνστικτον διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται εἰδὸς τι κρυφίας εὐαρεσκείας ἐπὶ τῇ θεῷ τῶν κακιῶν τὰς ὁποίας δὲν ἔχει, εἴτε νομίζει ὅτι δὲν ἔχει. Τὸ νὰ γελῶμεν διὰ τὰς ἠθικὰς ἀσχημίας τῶν ἄλλων, διὰ τὰς ὁποίας ὠφείλομεν ἀπ' ἐναντίας νὰ αἰσθανώμεθα οἰκτον, εἶναι κακὴν εὐχέλεια καὶ σκληρότης, ὅπως καὶ τὸ νὰ περιγελῶμεν τὰς σωματικὰς δυσμορφίας τοῦ πλησίον. Ἄλλ' ἡμεῖς εἴμεθα τοσοῦτον ἀσυνεπῆς καὶ ἄλογοι ὥστε, ἐνῷ ἡ θεὰ δυστυχῶς τινος κυφοῦ ἢ ἀναπήρου, χλευαζομένου ὑπὸ τῶν παιδῶν τῶν τριῶν, ἠδύνατο νὰ ἐγείρῃ ἐν ἡμῖν σφοδρότατην ἀγανάκτησιν κατὰ τῶν ἀναγῶγων ἐκείνων παιδῶν, μεταβαίνομεν εἶτα εἰς τὸ θέατρον ὅπως γελάσωμεν ἐπὶ τῇ θεῷ τῶν ἠθικῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τῆς φιλαργυρίας, ψευδολογίας, ματαιοδοξίας κτλ.

„Συγγραφεῖς τινες, καὶ ἰδίᾳ δραματικοὶ (γράφει ἡ κυρία Jameson) ἀρέσκονται πολὺ εἰς τὸ νὰ ἐπιδεικνύωσι πνεῦμα ἐκθέτοντες ἐπὶ τῆς σινηῆς τὰς μικρὰς δυστροπίας καὶ ἀντιζηλίας τῶν γυναικῶν, τὰς ζηλοτυπίας αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν ἀραγῆτητα καὶ τὴν κομψότητα περὶ τὸ ἐνδύσθαι, τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν κακολογίας, τὰς ὁποίας κρύπτουσιν ὑπὸ τὸν πέπλον πλαστῆς φιλίας.“ Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι, ἐξεταζόμενοι ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν, ἀνήκουσι εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν τριῶν ἐκείνων παιδῶν ὅτινες διασκεδάζουσι περιγελῶντες καὶ χλευάζοντες τοὺς κυφοὺς καὶ ἀναπήρους· ἡ δὲ τέχνη αὐτῶν, ὅσον δῆποτε πνεῦμα καὶ ἂν ἐπιδεικνύωσιν ἐν αὐτῇ, εἶνε πενιχρὸ καὶ εὐτελές.

Ἄλλοτε ὑπερμεγέθους διαφορὰ μετὰ τῆς εὐτελοῦς ταύτης καὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης τέχνης, ἥτις παριστᾷ τὰ με-

χειρίσαστο αὐτῆς: ὁ χαρακτήρ ἀπὸ σατυριζομένου μεταβλήθη εἰς σατυριστὴν ἄλλων χειρῶν αὐτοῦ, ὡς τοιοῦτος δὲ ὁ Πουλιανέλλας ἐνέπνευσε συμπαθείας, ἀγάπην καὶ ἐνθουσιασμοὺς ἔστιν ὅτι: ὁ Ρωμηός, ἢ τοῦ Φασουλῆ φέρει τὸ ὄνομα ἢ τοῦ Περικλέτου, διανύει ἐτι τὴν πρώτην περιόδον τὴν σάτυραν ἐν ἑαυτῷ φέρων: τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἡ ἐθνικὴ συνείδησις γρηγορεῖ καὶ διαμαρτύρεται: ὅτι ἐν τῷ θεάτρῳ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη ἐμφανιζόμενα δύνανται νὰ ἐξεγείρωσι παλμούς εἰς τὰ στήθη τοῦ ἡμετέρου λαοῦ καὶ νὰ φωτίσωσι τὴν διάνοιάν των: τὸ ἰδανικὸν ἐθνικὸν δρᾶμα δύνανται νὰ ὑπάρξῃ, αὐτὸ καὶ μόνον.

(ἔπειτα συνέχεια.)

γάλα ἀνθρώπινα πάθη, τοὺς φοβεροὺς αὐτῶν καὶ αἰματηροὺς ἀγῶνας, τὰς φρικώδεις αὐτῶν καὶ μοιραίας συνεπειάς, τῆς μεγάλης τέχνης τοῦ Ἀλιγιέρη καὶ τοῦ Σαιξπήρου, τῆς ὁποίας πάντες αἰσθάνονται τὴν ἠθικὴν σπουδαιότητα! Ἡ ἀνάγνωσις τῆς Φραγκίσκας καὶ τοῦ κόμητος Οὐγολίνου, τοῦ Ἀμλέτου καὶ τοῦ Μάκβεθ, ἀφίνει τὸν ἀναγνώστην σκεπτικὸν καὶ συγκεινημένον: ὅσον διαρκεῖ ἐν αὐτῷ ἡ ἐντύπωσις τῆς ἀναγνώσεως ἐκείνης, δὲν ἐνθουσιάζει πλέον τὰς μικρὰς δυστυχίας, τὰς μικρὰς κακίας, τὰς μεγάλας ἀνοησίας τῶν ἀνθρώπων· ἡ ψυχὴ του εἶνε ἀπρόσιτος εἰς πᾶν εὐτελὲς αἰσθημα, εἰς πᾶσαν ταπεινὴν καὶ μικρολόγον σκέψιν· ἡ ψυχὴ του εἶνε πλήρης ἐκ τῶν φοβερῶν ἐκείνων σκηνῶν, καὶ ἐκ τοῦ τρόπου κατ' ὃν παρίστανται καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος ὅπερ διηκεῖ δι' ὅλης τῆς παραστάσεως, ἀνυψοῦται μέχρι τῆς ἰδέας μιᾶς ἀνωτέρας δικαιοσύνης, μυστηριώδους, ἀοράτου, δικαιοσύνης καὶ κυβερνήσεως τὰ τοῦ κόσμου.

Ὁ Ἀλιγιέρης καὶ ὁ Σαιξπήρος εἶναι ἐν τῇ νεωτέρᾳ φιλολογίᾳ οἱ δύο μεγάλοι ἀντιπρόσωποι τῆς ὑψίστης δικαιοσύνης, καὶ ἐν τούτῳ πρὸ πάντων, ὡς ἐν τῇ οὐσίᾳ, ἁμοιάζουσιν οἱ δύο μέγιστοι νόες, τὰ δύο εὐρύτατα πνεύματα, ἅτινα παρέστησαν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον διὰ τοῦ λόγου· καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἐθεώρησαν τὰς γυναῖκας μὲ τὸ εὐρύτατον πνεῦμα τῆς φιλανθρωπίας, τῆς σοφίας καὶ τῆς βαθυτάτης ἀγάπης, καὶ ἀπέδωκαν δικαιοσύνην εἰς τὰς ἀγαθὰς αὐτῶν τάσεις καὶ φυσικὰς συμπαθείας.

Συγγραφεὺς τῶν ἡμετέρων χρόνων, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Κάτωνος, θὰ ἐνόμιζεν ὅτι ἐπιδεικνύει μεγάλην κριτικὴν δεινότητα, ἀναπτύσσων Κύριος οἶδε ποίας μικρολόγους καὶ κακεντρεχεῖς θεωρίας περὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Κάτων παρεχώρησεν ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν σύζυγόν του εἰς τὸν Ὀρτένσιον καὶ ἔπειτα τὴν ἔλαβε πάλιν ὅπισω. Ὁ Δάντε ὅμως δὲν ἐβράξεν οὕτως: Ὅτε ὁ Βιργίλιος, εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Καθαρητηρίου, συναντᾷ τὸν Κάτωνα, θέλων νὰ μετατρέψῃ εἰς εὐμένειαν καὶ εὐπροσηγορίαν τὴν αὐστηρότητα τοῦ σοβαροῦ γέροντος, ἀναφέρει αὐτῷ τὴν σύζυγόν του:

Ma son del cerchio ove son gli occhi casti
Di Marzia tua, che in vista ancor ti prega
O santo petto, che per tua la tegni:

Ὁ δὲ Κάτων ἀποκρίνεται:

Marzia piacque tanto agli occhi miei
Mentre ch'io vivo fui, diss'egli allora,
Che quante volle grazie da me, fei.

Ὁ νέος συγγραφεὺς θὰ ζητήσῃ ἐν τῇ πράξει τοῦ Κά-

τωνος μίαν ἀπόδειξιν τῆς πλεονεξίας καὶ φιλαργυρίας αὐτοῦ· ὁ ἀρχαῖος ποιητὴς, ὅστις βλέπει ὑψηλότερον, ὅστις δίδει εἰς τὰ ἀνθρώπινα γεγονότα τὴν εὐνοικωτέραν καὶ γενναιοτέραν ἐξήγησιν, εὐρίσκει ἐν αὐτῇ τῇ πράξει πολλὴν μεγαλοφυλίαν συνδεδεμένην μετὰ πολλῆς ἀγάπης. Οἱ ἀληθῶς μεγάλοι ἄνδρες εἶναι φύσει ὀγαθοί, καὶ ἡ ἀληθινὴ ἀγαθότης συνίσταται κατὰ τὰ ἐννέα δίκαια ἐκ τῆς ἐπιεικειᾶς. Ὁ Δάντε, ὅστις, ὡς ἐρρήθη, εἶνε εἰς ἐκ τῶν μεγαλητέρων ἀντιπροσώπων τῆς ἰδέας τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ νεωτέρᾳ τέχνῃ, αἰσθάνεται ὅτι ἡ Φραγκίσκα εἶνε ἐνοχος, καὶ τὴν καταδικάζει εἰς τὸν Ἄδην· ἀλλ' ὀπόσῃν συμπάθειαν καὶ ὀπόσῃν οἰκτον ἐκφράζει ἐν τῷ πταίσματι καὶ τῇ ποινῇ τῆς γυναικὸς ἐκείνης:

Francesca, i tuoi martiri
A lacrimar mi fanno tristo e pio.

Καὶ ὁ οἰκτος, ὁ κατέχων τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ μεταδίδεται εἰς τὸν ἀναγνώστην διὰ τῆς διηγήσεως τῆς ιστορίας τῆς γυναικὸς ἐκείνης, ἥτις φαίνεται, καὶ εἶνε, μάλλον δυστυχὴς ἢ ἐνοχος.

Ἐν τῷ Ἄδῃ καὶ ἐν τῷ Καθαρητηρίῳ ὁ Δάντε, ἔστις κάμνει τὸ ταξιδεῖον ἐκεῖνο ὅπως ἐξαγίνισῃ καὶ καθάρῃ ἑαυτὸν, δὲν δύναται, ἐννοεῖται, νὰ εὖρη εἰ μὴ ἀμαρτωλούς: ἀλλ' εἰς τὰ φοβερά δράματα τὰ ὁποῖα, πολλάκις μὲ ὀλίγους στίχους, πολλάκις μάλιστα μὲ ὀλίγας λέξεις ἀνελλοῦσι πρὸ τῶν ἀναγνωστῶν, αἱ ἀμαρτωλοὶ γυναῖκες ἔχουσι σχεδὸν πᾶσαι τὸ συμπάθος καὶ ἐπίχαρι.

Ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὴν Σαπίαν, τὴν εὐγενῆ ἐκ Σιένης, γυναῖκα, ἥτις ἐξορισθεῖσα ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν τῆς συνέλαβε τοσοῦτον μῖσος κατ' αὐτῶν, ὥστε μόλις ἔμαθεν ὅτι εὐρίσκονται εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Φλωρεντινοὺς, ἐδεῖθη πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἡττης τῶν ἑαυτῆς συμπολιτῶν καὶ μεγάλως ἐχάρη ἰδοῦσα τὴν εὐχὴν αὐτῆς ἐκπληρουμένην. Αὐτὴ ὅμως, ἂν καὶ ἦτο γυνὴ τολμηρὰ καὶ ὑπερήφανος, μετενόησε διὰ τὸ ἀμάρτημά της, τοῦθ' ὄπερ εἰς τοὺς συγχρόνους τῆς δὲν συνέβαινε πολὺ συχνά: καὶ διὰ τοῦτο ὁ Δάντε συναντᾷ αὐτὴν οὐχὶ ἐν τῷ Ἄδῃ ἀλλ' ἐν τῷ Καθαρητηρίῳ. Εἶνε περὶ τὸν νὰ ἀναφέρωμεν τὴν Πιάν τῶν Τολομῶν, τὴν Νέλλαν, τὴν Πικάρδαν. Οἱ ἀναγνώστες τῆς Θεῖας Κωμωδίας ἔχουσι πάντοτε ζωντὰ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν τὰς γλυκειὰς καὶ συμπαιθεῖς ταύτας μορφάς.

Ἐν γένει δὲ τῶν γυναικῶν, ἃς παρέστησεν ὁ Δάντε (παρέστησεν, ἐννοοῦμεν, ὡς ἀνθρωπίνας μορφάς, δηλαδὴ ὡς γυναῖκας τοῦ κόσμου τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔζησαν, ἡμάρτησαν καὶ ὑπέφεραν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑπέφεραν) αἱ κυριώτεραι ἀρεταὶ εἶναι ἡ ἀγαθότης καὶ εὐσπλαγγνία· ἀρεταὶ αἵτινες ἀποτελοῦσι μεγάλην ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σκληρότητα καὶ ἀγριότητα τῶν πλείστων ἀνθρώπων, αἵτινες ὑπῆρξαν εἰς αὐτὰς πατέρες, σύζυγοι, ἀδελφοί. Αὐτοὶ οἱ στίχοι, μὲ τοὺς ὁποῖους ὁ ποιητὴς ὁμιλεῖ περὶ τῶν τριῶν γυναικῶν ἃς ἀνέφερα, εἶναι θελκτικωτάτη μουσικὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν γλυκυτέρων ἤχων τῆς γυναικείας ἀρετῆς καὶ πραότητος.

Del' quando tu sarai tornato al mondo,
E riposato della lunga via,
Seguitò il terzo spirito al secundo,
Ricorditi di me che son la Pia;
Siena mi fe' disfecemi maremma,
Salsi colui che inannelata pria
Disposando m'aven con la sua gemma.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ Pia dei Tolomei διηγείται εἰς τὸν Δάντε τὴν ἱστορίαν τῆς, ὀλόκληρον τὴν τραγικὴν ἱστορίαν τοῦ βίου τῆς μὲ τρεῖς μόνους στίχους, τρεῖς στίχους ἐμπεριέχοντας μεγάλην τραγωδίαν, τὴν ὁποῖαν οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐπεξεργάσθη καὶ ἀνέπτυξε. Ὁ δὲ Forese Donati ὁμιλεῖ ὡς ἐξῆς πρὸς τὸν Δάντε περὶ τῆς συζύγου του, ἥτις διὰ τῶν προσευχῶν καὶ παρακλήσεών της κατώρθωσε νὰ ἐπιταχύνῃ εἰς αὐτὸν τὸν χρόνον τοῦ καθαρμοῦ καὶ τοῦ ἐξαγνισμοῦ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν του.

... Si tosto m'ha condotto
A ber lo dolce assenzio de' martiri
La Nella mia col suo pianger diretto.
Con suo' prieghi devoti e con sospiri
Tratto m'ha della costa ove s'aspetta,
E liberato m'ha degli altri giri.
Tant' è a Dio più cara e più diletta
La vedovella mia che tanto amai,
Quanto in bene operare è più soletta.

Καὶ ὅτε κατόπιν ὁ Δάντε ἐρωτᾷ τὸν Forese:

Ma dimmi se tu sai dov' è Piccarda:

Ἐκεῖνος ἀποκρίνεται:

La mia sorella che tra bella e buona
Non so qual fosse più, trionfa lieta
Nell' alto Olimpo già di sua corona.

Δὲν φαίνεται εἰς τοὺς ἀναγνώστας ὅτι εἶχον δίκαιον λόγον ὅτι ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ἠλεῖ παν ὅτι γλυκὴ καὶ ἠπιὸν ἔχουσι αἱ γυναῖκες ἀρεταί; Ἐγὼ, ὁσάκις ἀπαγγέλλω αὐτοὺς κατ' ἑμαυτὸν, καὶ συλλογίζομαι πόσον σκληροὺς καὶ τραχεῖς καὶ φοβεροὺς ἦχος κατώρθωσε νὰ εὖρη ὁ Δάντε ἐν τῇ Ἰταλικῇ γλώσσῃ καὶ μετρικῇ ὅπως περιγράφῃ τὸν κόσμον τῶν κολασμένων, δὲν δύναμαι νὰ μὴ σταματήσω εἰς τοὺς στίχους τούτους θεωρῶν μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἠδονῆς τὴν γλυκεῖαν καὶ ἀγαθοποιὸν δύναμιν ἣν ἡ εἰκὼν τῆς γυναικὸς ἐξηκολούθησε νὰ ἀσκήσῃ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὰς τὰς θλιβεράς ἡμέρας τῆς ἐξορίας του.

Κατὰ τὸν θλιβερόν ἐκεῖνον χρόνον τῆς ἐξορίας του ὑπερέχειλιζεν ἐκ τοῦ στήθους του τὸ μῖσος καὶ ἡ ἀγανάκτησις κατὰ τῆς προσφιλοῦς καὶ ἀδίκου πατρίδος του Φλωρεντίας, ἥτις εἶχεν ἐκδιώξῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ κόλπου της; εἶχεν ἐξορίσῃ αὐτὸν τὸν ποιητὴν της, τὸν εἶχεν ἐκδιώξῃ ὡς ληστήν καὶ ἀπατεῶνα. Καὶ ἐκεῖνος ἀνεκούφιζε τὸ μῖσος καὶ τὴν ὀργὴν του συγγράφων τὸ ἀθάνατον ποίημα, ὅπερ εἶνε μεγάλη δικαιοσύνη καὶ συγχρόνως μεγάλη ἐκδίκησις

Godi Firenze, poi che se' sì grande,
che per mare e per terra batti l'ali
E per lo inferno il nome tuo si spande.

Ἄλλ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπανήρχετο εἰς τὸν νοῦν του καμμία εὐγενὴς γυναικεία εἰκὼν, ἡ εἰκὼν τινος ἐκ τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες ὑπῆρξαν, ὡς αὐτός, μάργυρες καὶ θύματα τῶν κομματικῶν παθῶν τῶν συμπολιτῶν του· καὶ ἡ τρικυμία τῆς ψυχῆς του κατηναζέτο μεταβαλλομένη εἰς γλυκεῖαν καὶ γαληνιαίαν μελαγχολίαν, καὶ ὁ στίχος του ἐπανεῦρισκε τότε τὰς ἀβρὰς ἐκείνας ἀρμονίας, εἰς τὰς ὁποίας νέος ὢν εἶχεν ἐκχύσει τὸν πρὸς τὴν Βεατρίκη ἐρωτὰ του.

(ἔπειτα συνέχεια.)

ΟΠΤΑΣΙΑΙ

ὑπὸ ἸΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥΡΓΕΝΙΕΦ.

(συνέχεια.)

ΙΔ'.

„Κύτταξε τριγύρω σου και ήσύχασε“ εἶπεν ή Έλλησ.

Υπήκουσα — και άμέσως ή πρώτη έντύπωσις, την όποιαν έλαβον, ήτο τόσον λαμπρά και έξαίσιος, ώστε άνέπεμψα βαθύν στεναγμόν. Δέν είξούρω τί με περιέβαλλεν — ήτο όμίχλη, όπτική άπάτη, κυανόφαιον φώς; Κατ' άρχάς δέν ήδυνάμην νά διακρίνω τίποτε, διότι ή κυανή λάμψις έθάμβωνε τά όμματα μου· μετ' όλίγον όμως ό όφθαλμός μου συνείδησεν εις τό φώς και ήδυνήθη νά διακρίνω άμυδρώς διαγραφόμενα επί τοῦ όρίζοντος ώράια δάση και βουνά. Υποκάτω μου έξετεινέτο λίμνη και εις τά κυμάτια της καταπτρίζοντο τρέμοντες οι άστέρες. Σιγά σιγά έρλοισβίζε τό ύδωρ εις την όχθην. Εύωδία πορτοκαλεών άνεδόθη εκ τών κάτω και μετ' αύτης συγχρόνως εισέδυσαν εις τά ώτά μου ισχυροί καθαρώτατοι τόνοι νεανικής γυναικείας φωνής. Μαγευμένος, καταγρητειμένος εκ της άρωματικής εύωδίας και τών μελωδικών τόνων έτεινον πρὸς τά κάτω. Κατηρχόμεθα διευθυνόμενοι πρὸς τι μεγαλοπρεπέστατον μαρμαρίνον παλάτιον, τοῦ όποιου την λευκότητα καθίστων έτι λαμπροτέρα αι περιβάλλουσαι αυτό σκοτειναι κυψάρισσοι. Οι μελωδικοί τόνοι έξήρχοντο εκ τών εύρέως ήνεφγμένον παραθύρων. Τά κυμάτια της λίμνης εκρουον ελαφρώς τοῦς τοίχους τοῦ παλατιού, και άκριβώς άπέναντι, εις την σκοτεινήν πρασινάδα τών πορτοκαλεών και τών δαφνών, περικλυζόμενη ύπό διαγούς λάμψεως, κεκαλυμμένη με άγάλματα και στοάς, με ναούς και άντρα, ύφοῦτο εκ τοῦ βάθους τοῦ ύδατος ύψηλή, στρογγύλη νήσος.

„Isola Bella“, εἶπεν ή Έλλησ. „Il Lago Maggiore.“

Βαθῶς στεναγμός ήτο ή απάντησίς μου, και κατηρχόμεθα όλονέν πλησιέστερα εις τό έδαφος. Έπί μάλλον και μάλλον ισχυρά και καθαρώτερα ήκούετο ή γυναικεία φωνή, και με προσέιλυε με ισχυράν, άκαταμάχητον δύναμιν. Έπεθύμουν νά ιδω τό πρόσωπον της γυναικός, ήτις έπλήρου την νυκτερινήν άτμοσφαιραν με τόση μελωδικούς φθόγγους. Και ήδη εύρέθημεν πρὸ τοῦ παραθύρου.

Έν τῷ μέσῳ άρχαιοπρεπῶς εὔτρεπισμένου θαλάμου, όμοιάζοντος μάλλον με μουσειον άρχαιοτήτων ή με αἰθουσάν τών ήμετέρων χρόνων, περιβαλλομένου ύπό έλληνικών άγαλμάτων, έτρουσκικῶν άγγείων, σπανίων φυτῶν και πολιτίμων ύφασμάτων, και φωτιζόμενου ύπό τοῦ ήπιού, δια κρυσταλλίνων κοίλων σφαιρῶν μετρίαζόμενου φωτός δύο λαμπτήρων, εκάθητο νεάνις τις πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου, με την κεφαλήν ελαφρώς πρὸς τά όπισω κεκλιμένην και τοῦς όφθαλμούς ήμικλείστους, άδουσα Ιταλικόν τι άσμα. Έψάλλε και έμειδία. Έμειδία — και εκ τινος γωνίας, όπισθεν βοδοδαφνῶν ιστάμενός τις ύπό τοῦ Πραξιτέλους σμιλευθείς Φαῦνός, νέος και νεωχλής, μαλθακός και ήδυπαθής όπως εκείνη, έφαινετο άντιπροσμειδιῶν αύτῆ δια μέσου της άραιάς νεφέλης τοῦ καπνοῦ, όστις άνήρχετο ελαφρώς αλωρούμενός εκ τινος όρειχαλκίνου θυματηρίου, κειμένου επί άρχαϊκού τρίποδος. Η ώραία νεάνις ήτο μόνη. Μαγευθείς εκ τών μελωδικῶν τόνων, εκ της έξαίσίου ταύτης καλλονής, μεδυσθείς εκ της άρωματικής εύωδίας της λαμπρῆς και μεγαλοπρεπούς ταύτης νυκτός, μέχρι τοῦ βαθυτάτου μυχοῦ

της ψυχῆς μου συγκινηθείς εκ της θεάς της νεαρωτάτης, πλήρους ζωῆς και θαλερότητος ταύτης μορφῆς, ειχον παντελῶς λησμονήση την φίλην μου και ειχον λησμονήση ώσάυτως δια τίνος παραδόξου περιστάσεως και κατά τίνα μυστηριώδη τρόπον ήξιώθη νά γίνω μάρτυς τοσαύτῃ ξένης και παραδόξου σκηνῆς.

Ηδη έτοιμαζόμεν νά πλησιάσω εις τό παράθυρον και νά όμιλήσω. — Άλλ' αἴφνης εταράχθησαν όλα μου τά μέλη ώσει ύπό σφοδρού ήλεκτρικοῦ κρούσματος. Έστρεψα τό βλέμμα πρὸς τά όπισω. Τό πρόσωπον της Έλλιδος, αν και ήτο διαφανές, έφαινετο άγριον και άπειλητικόν· οι εύρέως άνεφγμένοι όφθαλμοί της έξέφραζον σφοδράν άγανάκτησιν.

„Μακράν άπ' εδῶ“ έφώναξε μετ' όργῆς. Και πάλιν ήρχισα νά παλαίω με την άνεμοζάλην, με τό σκότος, με την σκοτοδινίαν. Ούχι ή κραυγή τών λεγεώνων, αλλά τό άσμα της γυναικός εκείνης, όπερ αἴφνης διέκοψε με ύψηλότατον, όξύτατον τόνον, έμενεν ήδη έναυλον εις τās άκοάς μου.

Έσταματήσαμεν επί τέλους την πτήσιν μας· ή αύτη μουσική, ό αύτός ύψηλός τόνος έξηκολούθει άκόμη νά ήχη εις τά ώτά μου, αν και ήσανόμην περίξ μου όλως διάφορον άτμοσφαιραν, όλως διάφορον εύωδίαν. Ψυχρός αήρ, ως νά ήρχετο εκ τινος μεγάλου ποταμοῦ, έπνευσε πρὸς τό πρόσωπόν μου, φέρων την όσμήν ξηρῶν χόρτων, καννάβευς, και καπνοῦ. Μακρόν, διαρκῆ φθόγγον διεδέχθη έτερος, τοῦτον τρίτος, και οι φθόγγοι οὔτοι καθως και ή όλη μελωδία μοι ήτο γνωστή, τόσον γνωστή, ώστε άμέσως έσκέφθην: „Εδῶ τραγουδεῖ Ρώσος ρώσικόν άσμα.“ Κατά την αύτην στιγμὴν ήρχισα νά διακρίνω όλα τά περίξ μου άντικείμενα.

ΙΕ'.

Εύρέθημεν ύπεράνω της όχθης ενός μεγάλου ποταμοῦ. Λειμῶνες, τών όποιων ή χλόη ειχεν ήδη θερισθῆ, έξετεινοντο σχεδόν άπέραντοι πρὸς τά άριστερά· ύπερμεγέθεις θημωνια ύφούντο επ' αύτῶν. Πρὸς τά δεξιά έστιλβεν ως κάτοπτρον, ώσάυτως εις τά άπειρον εκτεινομένη, ή επιφάνεια μεγάλου, όρημητικοῦ ποταμοῦ.

Λέμβοι τινές ήγκυροβολημένοι εις μικράν από της όχθης απόστασιν εταλαντεύοντο ύπό τών κυμάτων· ως δάκτυλοι δεικνύοντες πρὸς τόν οὐρανόν εκινούντο βραδέως από τοῦ ενός εις τό έτερον μέρος οι μέλανες ιστοί. Έπί ενός τών πλοιαρίων τούτων (επί τοῦ αυτού πλοιαρίου, όπόθεν ήκούετο προερχόμενον τό άσμα) έκαετο πῦρ, τοῦ όποιου ή άνταύγεια καταπτρίζετο εντός τοῦ ύδατος εις μακράς, ερυθράς, τρεμούσας λωρίδας. Έφαινοντο και άλλα επί τοῦ ποταμοῦ και επί τών λειμώνων πυρά, άλλ' εκ μόνης της θεάς δέν ήδυνάμην νά συμπεράνω αν ήσαν πλησιον ήμῶν ή πολὺ άφ' ήμῶν απομακρυσμένα. Άλλοτε άνέπεμπον γλωσσοειδείς φλόγας, άλλοτε ώμυρίαζον πρὸς έτοιμοσβέστους σπιθίθρας. Άπειράριθμοι γρύλλοι έτερέτιζον άκαταπαύστως εν τη χλόη και ό θόρυβος, τόν όποιον έπροξένουν, δέν ύπελείπετο πολὺ εκείνου, τόν όποιον εκαιμον οι βάτραχοι εις τά ποντικιά έλη. Ο οὐρανός ήτο άνέφελος μέν, άλλῃ σκοτεινός, και από καιροῦ εις καιρόν διύπταντο επ' αύτόν άλλόκοτα πτηνά με παραδόξους κρωγμούς.

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΕΝ ΛΕΙΨΙΑ.

„Είμεθα ἐν Ῥωσσίᾳ;“ ἠρώτησα τὴν Ἑλλιν.
 „Αὐτὸς εἶνε ὁ Βόλγας“ μοὶ ἀπεκρίθη.
 Ἰπτάμεθα κατὰ τὸ μῆκος τῆς ὄχθης.
 „Διατὶ μὲ ἀπήγαγες τόσον ταχέως ἐκ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης χώρας;“ ἠρώτησα. „Τί σοι ἀπήρσεν ἐκεῖ; Ἡ μήπως ἡ νεανίς ἐκείνη διήγειρε τὴν ζηλοτυπίαν σου;“
 Τῆς Ἑλλίδος τὰ χεῖλη ἤρχισαν νὰ τρέμωσι, πάλιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἤστραψαν ἀπειλητικῶς — ἀλλὰ σχεδὸν ἐν τῇ αὐτῇ στιγμή τὸ πρόσωπόν της προσέλαβεν αὖθις τὴν συνήθη αὐτῶ ἔκφρασιν ἀτενοῦς ἀκνησίας.
 „Ἐπεθύμουν νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου“ τῇ εἶπον.
 „Μὴ ἀκόμη — περίμενε εἰσέτι“ μοὶ ἀπήντησεν ἡ Ἑλλίς.
 „Ἡ νύξ αὕτη εἶνε μεγάλη νύξ. Δὲν ἐπανέρχεται τόσον ταχέως — καὶ δύνασαι νὰ γείνης αὐτόπτης μάρτυς — περίμενε ἀκόμη —“
 Ἦδη ἰπτάμεθα πλαγίως ὑπεράνω τοῦ Βόλγα, εἰς μικρὸν ἀπὸ τοῦ ὕδατος ὕψος, μὲ μικράς, διαλειπούσας κινήσεις, ὅπως αἱ χελιδόνες συνήθως ἵπτανται πρὸ τῆς ἐκρήξεως καταγίδος. Μεγάλα κύματα ἐπατάγουν ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν σφοδρὸς, δριμύτατος ἀνεμος ἐμάστιξε τὸ πρόσωπόν μου μὲ τὰς ψυχράς, παγετώδεις τῶν πετερυγῶν του ριπὰς. Μετ' ὀλίγον ἐβλέπομεν διὰ μέσου τοῦ σκιοφωτοῦ τὴν δεξιᾶν ὄχθην βαθμηδὸν αὐξανόμενῃ, λόφος ὕψοι μόνους, ἀποκρήμους κλιτύας μετὰ βαθειῶν χαραδρῶν πρὸ τῶν ὀρμάτων ἡμῶν παρυσιαζόμενας. Ἦδη ἐπλησίασαμεν πρὸς αὐτὰς ἐγγύτατα.
 „Φώναξε: Σαρὶν Νακίτσχου!“ ἐφιδύρισεν ἡ Ἑλλίς.
 Ἀκόμη δὲν εἶχον ἐντελῶς συνέλθῃ ἐκ τοῦ φόβου, τὸν ὅποιον μοὶ προῦξεν ἡ θεὰ τῶν βωμαϊκῶν λεγεῶνων, ἐκ τὸς δὲ τούτου ἤμην καταπεπονημένος καὶ βαθεῖα θλίψις καὶ βαρυθυμία ἐπλήρουν τὴν καρδίαν μου — δὲν ἤθελον λοιπὸν νὰ προφέρω τὰς ἀπαισίους λέξεις, διότι ἤμην ἐκ τῶν προτέρων πεπεισμένος, ὅτι ἡ συνέπεια θὰ ἦτο φοβερόν τι καὶ φρικῶδες. Ἀλλὰ παρὰ τὴν θέλησίν μου ἠνοήχθησαν τὰ χεῖλη μου, καὶ ἀκουσίως ἐφώνησα μὲ ἀσθενῆ καὶ τρέμουσαν φωνήν: „Σαρὶν Νακίτσχου!“

ΙΣΤ΄.

Κατ' ἀρχὰς ἔμειναν τὰ πάντα σιωπηλὰ καὶ ἥρεμα, ὅπως συνέβη καὶ παρὰ τῷ ρωμαϊκῷ εἰρεπῶ. Κατόπιν ὅμως ἀντήχησεν εἰς τὰ ὦτά μου δυνατὸς, ἀγριὸς γέλως, ὅπως συνειδίζουσαν νὰ γελῶσιν οἱ Βουρλάκοι, οἱ ἐπὶ τῶν πλοίων ἐργάται ἐν τῷ Βόλγα — ἔπειτα ἤκουσα στεναγμούς, τὸν πάταγον βαρέος σώματος πεσόντος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἀγωνιζομένου κατὰ τῶν κυμάτων. Ἐκύτταξα περίξ μου· οὐδαμοῦ ἤδυνήθη νὰ διακρίνω τινὰ — αἴφνης ὅμως αἱ φωναὶ ἐκείναι ἀντήχησαν ἐκ τῆς ὄχθης καὶ ἀμέσως ἠγέρθη πανταχόθεν διὰ μιᾶς φοβερώτατος θόρυβος. Ἦτο κυκλῶν φόφος, ἤχων καὶ φθόγγων, διαρηγνύοντων τὰ ὦτά μου! Κραυγαί, σιριγμοί, ὄλουγμοί, λοιδοραίαι, βλασφημίαι, κλαυθμοί, αἴφνης ἰσχυροί, ὄλους τοὺς ἄλλους ἤχους ὑπερνεκρῶν γέλωτος, εἶτα πάταγος ἐρετμῶν καὶ πελέκων, κριγμῶς συντριβομένων θυρῶν, κιστῶν, καὶ κιβωτῶν, τριγμῶς σχοινίων καὶ ἰστιῶν, κρότος τροχῶν, δοῦπὸς ποδοκτυποῦντων ἵππων, κρούσεις σημάτων, κλαγγὴ δόλων καὶ ἀλύσεων, τριμῶς σπινθηροβόλων πυρῶν, ἄσπερα μεθύσιμων, ἐξορκισμοί, ὀδυρμοί, οἰμωγαί, ἀπελπιστικαὶ ἱκεταί, προσταγαί, ψυχορραγαί — καὶ πάλιν συριγμοί — ποδοκρούσεις καὶ ποδοκροτήσεις ἀνθρώπων ὄρου-

*) Αἱ λέξεις αὗται, ἐκ τῆς ταταρικῆς προερχόμεναι, ἀπετέλουσαν τὸ σύνθημα διὰ τὴν εἰς τὰ ὅπλα κλήσιν τῶν ἀρχαίων πειρατῶν ἐν τῷ Βόλγα, ἐσάντι προσέβαλλον πλοῖόν τι.

μένων — „Σκότωσέ τον! κρέμασέ τον! Ὁτον ποταμό! Ὁτὴ φωτιά! ἐμπρός! ἐμπρός! κανένα ἔλεος!“

Τὰς φωνὰς ταύτας διέκρινον εὐκρινῶς, ἤκουον μάλιστα καὶ τὸ ἄσθημα τῶν πνευστιῶντων ἕνεκα τῆς ταχείας πορείας — καὶ ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον ἐξικνεῖτο ἡ ὄψις μου, οὐδένα ἀνθρώπον ἤδυναμην νὰ διακρίνω· οὐδ' ἡ ἐλαχίστη μεταβολὴ ἔλαβε χώραν εἰς τὰ περίχωρα τοῦ ποταμοῦ. Μυστηριώδη καὶ σκοτεινὰ ἐκυλίσθησαν τὰ κύματα τοῦ βέουματος· τὸ μέρος τοῦτο ἐφαίνετο ἐρημότερον καὶ ἀγριότερον τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ὄχθης.

Ἐστράφην πρὸς τὴν Ἑλλιν, ἀλλ' αὕτη ἔδθηκε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῶν χειλέων της.

„Ὁ Στέφανος Τιμόδεις! Ὁ Στέφανος Τιμόδεις ἐρχεται!“ ἀντήχησεν αἴφνης πανταχόθεν. „Ζήτω ὁ πατέρας μας, ὁ ἀρχηγὸς μας, ὁ εὐεργέτης μας!“

Δὲν ἤδυναμην εἰσέτι νὰ διακρίνω ἀκριβῶς τίποτε, αἴφνης ὅμως μοὶ ἐφάνη ὡς νὰ ἤρχετο κατ' ἐπάνω μου γιγαντιαῖον σῶμα καὶ ὡς νὰ ἐφώναζε τις μὲ βροντώδη φωνήν: „ποῦ εἶσαι, σκυλί; βάλετε ὀλοῦθε φωτιά! πάρτε τὰ τσεκούρια καὶ ὀμπρός! Κοπανίστετέ τους . . .“

Ἐκ τῆς θερμότητος ἐνόησα, ὅτι πλησίον μου εἶχεν ἀναβῆναι πῦρ· ἀηδὴς καὶ πικρὰ ὀσμὴ καπνοῦ ἤρχετο εἰς τὸ πρόσωπόν μου καὶ συγχρόνως ἠσθάνθη ὅτι ἐρράντισε τὰς χεῖράς μου καὶ τὸ πρόσωπον θερμὸν τι ὕγρον, ἴσως αἷμα. Ἄγριος ὄρυγμός καὶ γέλωτος ἀντήχησεν ἐκ τῶν πέριξ —

Ἀπόλεσα τὰς αἰσθήσεις, καὶ ὅτε πάλιν συνήλθον εἰς ἑμαυτόν, εἶδον ὅτι ἰπτάμεθα μόνου, ἡ Ἑλλίς καὶ ἐγώ, παρὰ τὰ ἄκρα τοῦ γνωστοῦ μοὶ δάσους καὶ ὅτι εὐρισκόμεθα πλησίον τῆς παλαιᾶς δρυός.

„Βλέπεις τὴν ἀτραπὸν ἐκείνην;“ εἶπεν ἡ Ἑλλίς. „Βλέπεις αὐτὴν ἐκεῖ κάτω, ὅπου φωτίζεται ὑπὸ τῆς σελήνης καὶ ὅπου αἱ δύο σημῶναι ἔχουσι κρεμαμένους τοὺς κλάδους των; Θέλεις νὰ ὑπάγωμεν ἐκεῖ;“

Ἦμην τόσον ἄτονος καὶ ἐξητλημένος ὥστε δὲν ἤδυνήθη ἄλλο ν' ἀποκριθῶ εἰ μὴ: „Εἰς τὴν οἰκίαν μου!“

„Εἶσαι εἰς τὴν οἰκίαν σου“ ἀπήντησεν ἡ Ἑλλίς.
 Πράγματι εὐρισκόμην πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας μου — καὶ μάλιστα μόνος. Ἡ Ἑλλίς εἶχεν ἀφανισθῆ. Ὁ κύων μου, ὅστις ἔμεινε ἐν τῇ αὐλῇ, μὲ ἐπλησίασε, μὲ παρετήρησε πλήρης δυσπιστίας καὶ ὑποψίας καὶ εἶτα ἀπεμακρύνθη δραμαίως καὶ ὀλολύξεν. Μετὰ μεγάλης δυσκολίας κατώρθωσα νὰ φθάσω συρόμενος μέχρι τῆς κλίνης μου, καὶ πρὶν ἢ ἐκδυθῶ, ἤμην ἀποκοιμημένος.

ΙΖ΄.

Ὀλόκληρον τὴν ἐπομένην πρωίαν μέχρι τῆς μεσημβρίας εἶχον κεφαλαλγίαν καὶ δὲν ἤδυναμην νὰ κινήθω ἐκ τοῦ καμάτου. Ἀλλὰ περὶ τῆς σωματικῆς μου παθήσεως οὐδὲν ἐφροντίζον, οὔτε κἀν προσεῖχον εἰς αὐτήν. Ἦσθάνομην δυσἀρέσκειαν καὶ μετενόουν δι' ὅσα ἐπραξα· ἤμην ὠργισμένος ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἤμην ὄλους διόλου δυσηρεστημένος μὲ τὸν ἑαυτόν μου.

„Δειλέ! δειλέ!“ ἔλεγον ἀναταπαύστως πρὸς ἑμαυτόν.
 „Ναί, ἡ Ἑλλίς ἔχει δίκαιον. Διατὶ νὰ δειλιάσω; Διατὶ νὰ μὴ ἐπωφεληθῶ ἐκ τῆς εὐκαιρίας. Ἐνῶ εἰμποροῦσα νὰ ἴδω αὐτὸν τὸν Καίσαρα, ἐλιποθύμησα ἐκ τοῦ φόβου — ἐφώ-

*) Ὁ Στέφανος εἶπε Στέφανα Τιμόδεις τῶν Ρασίν ἦτο κατ' ἀρχὰς διωβότος πειρατῆς ἐν τῷ Βόλγα καὶ ἐν τῇ Κασπῇ θαλάσσῃ, ἀπολοῦθως ἐγένετο ἀρχηγὸς καλῶς διοργανώσεως ἐπαναστάσεως τῶν δούλων καὶ ἐδῆσε περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος πολλὰς ἐπαρχίας τῆς μεσημβρινῆς Ῥωσσίας.

νάξα, ἐφυγόν, ὡς μικρὸν παιδίον. Μὲ τὸν Στέφανον Ῥασίν ἦτο διάφορον τὸ πρῶγμα — ὡς εὐγενῆς καὶ κτηματίας ἤδυναμην βεβαίως — ἀλλὰ ἦτο καὶ ἐδῶ ἀνάγκη νὰ τρομάξω; Ὡ δειλέ! δειλέ!“

„Ἡ μήπως ὄλα, ὅσα εἶδον, τὰ εἶδον ἐν ὄνειρῳ;“ ἠρώτησα ἑμαυτὸν ἐπὶ τέλους. Ἐφώναξα τὴν ὑπηρέτριάν μου.

„Μάρθα! Μήπως θυμάσαι, τί ὦρα ἐπλάγιασα χθὲς τὸ βράδυ;“

„Μπα, ἀφέντη μου! Καὶ ποῖος μπορεῖ νὰ πῆ τί ὦρα ἦταν; πιστεύω πῶς ἦτονε λιγάκι ἀργά. Ὅταν ἐβράδυνασε, ἐβγήκα ἀπὸ τὸ σπῆτι, καὶ ὕστερ' ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ἀκουσα δυνατὰ πατήματα ὅσθην κάμαρά σου. Θὰ ἦταν κοντὰ τὰ ξημερώματα — βέβαια, βέβαια, γιὰτὶ ἔπειτ' ἀπὸ λιγάκι ἐξημέρωσε. Τόσες πολλὰς φροντίδες ἔχεις, ὅπου δὲν μπορεῖς νὰ κοιμηθῆς;“

„Ἐτσι!“ ἐσκέφθη κατ' ἑμαυτόν. „Περὶ τοῦ ὅτι πραγματικῶς ἐπιχειρῶ τὰς νυκτερινὰς αὐτὰς ἐκδρομὰς, δὲν ὑπάρχει πλέον καμμία ἀμφιβολία. Πῶς σοῦ φαίνεται ἡ ὄψις μου σήμερα, Μάρθα;“ προσέθηκα μεγαλοφώνως.

„Ἡ ὄψι σου — ἔλα νὰ σὲ ἴδω καλά. Ἐτσι! Τὰ μάγουλά σου εἶναι λιγάκι μ'απασμένα μέσα — καὶ εἶσαι πολὺ ἀχνός, ἀφεντάκη μου. Οὔτε μιὰ σταλαμματαῖα αἷμα δὲν ἔχεις ὅτ' ὀφθαλμοῦ σου.“

Περιήλθον εἰς μικρὰν τινα ἀμμηχανίαν, καὶ ἀπέπεμψα τὴν Μάρθαν.

„Θὰ ἀποθάνω ἢ θὰ τρελλαθῶ μὲ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν“ εἶπον κατ' ἑμαυτόν, καθιζόμενος πλησίον τοῦ παραθύρου.

„Τὸ πρῶγμα εἶναι ἐπικίνδονον — καὶ πρέπει νὰ λάβῃ πέρας. Καὶ τώρα ἀρχίζει ἀκόμη καὶ ἡ καρδία μου νὰ πάλῃ μὲ τόσῳ παράδοξον τρόπον. Ὅταν πετῶ, μοῦ φαίνεται πάντοτε ὡς νὰ βοζάνῃ κανεὶς τὴν καρδίαν μου καὶ ὡς νὰ βῆ κατὰ τι ἐξ αὐτῆς, ὅπως τὴν ἀνοίξιν ὁ χυμὸς τῶν νεαρῶν δένδρων ἐκέρει ἐκ τοῦ κορμοῦ των, ὅταν ἐμπηγνύωμεν εἰς αὐτὸν τὸν πέλκυν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι κακὰ προμηνύματα. Καὶ ἔπειτα — ἡ Ἑλλίς; Παιζει μαζὶ μου, ὅπως ἡ γάτα μὲ τὸ ποντίκι. Καὶ ὅμως δὲν φαίνεται νὰ ἔχη τίποτε κακὸν εἰς τὸν νοῦν της. Ἀκόμη μίαν φοράν, μίαν τελευταίαν φοράν θὰ παραδοθῶ εἰς αὐτήν, ἀκόμη μίαν φοράν θὰ τὴν παρατηρήσω, καὶ ἔπειτα — ἀν ὅμως ἐκμυζήσῃ τὸ αἷμά μου; φρικὴ! Καὶ ἔπειτα ἡ τρομερὰ ἐκείνη ταχύτης τῆς πτήσεως πρέπει νὰ ἦνε πολὺ βλαβερά εἰς τὴν υγείαν μου. Λέγουσι μάλιστα ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς σιδηροδρόμους νὰ διανύσῃ περισσότερον τῶν ἑκατὸν εἰκοσι χιλιομέτρων τὴν ὥραν.“

Ἐσκεπτόμην καὶ ἐξήταζον τὸ πρῶγμα ὑπὸ πάσας τὰς ἐσώψεις — ἀλλ' ὅτε ἐφθασεν ἡ δεκάτη ὦρα τῆς νυκτός, ἰστάμην ἐκ νέου πρὸ τῆς παλαιᾶς δρυός.

ΙΗ΄.

Ἡ νύξ ἦτο δυσἀρεστος, σκοτεινὴ καὶ ψυχρά· ὁ ἀήρ ἦτο ὕγρὸς. Πρὸς μεγάλην μου ἐκπλήξιν, οὐδένα συνήντησα πλησίον τῆς δρυός. Ἐπεγύρισα πολλάκις αὐτήν, ἐπορεύθη μέχρι τοῦ δάσους, ἐπέστρεψα ὀπίσω εἰς τὴν δρῶν, προσεπάθουν νὰ διασχίσω τὸ νυκτερινὸν σκότος διὰ τῶν βλεμμάτων μου — ἀλλ' οὐδεὶς ἐφάνη! Περιέμεινα πάλιν ἐπὶ τινα χρόνον, ἐκάλεσα πολλάκις τὴν Ἑλλιν φωνάζων τὸ ὄνομά της δυνατὰ, ὄλονεν δυνατώτερα — ἀλλ' εἰς μάτην. Τὴν ἔλλειψιν της ἠσθάνθη μετὰ βαθυτάτης θλίψεως. Πᾶσαι αἱ φροντίδες ἐκείναι καὶ μέριμναι, αἵτινες ἀπησχόλησαν τὸ

πνευμά μου καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἠφανίσθησαν. Δὲν ἤδυναμην νὰ ἐξουκειωθῶ εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι ἐμελλον νὸ μὴ ἐπανιδῶ πλέον τὴν Ἑλλιν.

„Ἑλλίς! Ἑλλίς! ἔλθε τέλος πάντων. Δὲν θὰ ἔλθῃς λοιπόν;“ ἐφώναξα ἐτι ἀπαξ, διὰ τελευταίαν φοράν.

Εἷς κόραξ, τὸν ὅποιον ἴσως διετάραξα ἐν τῷ ὕπνῳ του, ἤρχισεν ἐξαίφνης νὰ περυγίζῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἑνὸς ἐκεῖ πλησίον εὐρισκομένου δένδρου· ἐτίνασσε τὰς πετερυγὰς του, ὡς νὰ εἶχε περιπλεχθῆ εἰς τοὺς κλώνους καὶ κλάδους — ἡ Ἑλλίς ὅμως οὐδαμοῦ εἰσέτι ἐφαίνετο. Κατηφῆς καὶ σκυθρωπὸς ἐτράπην τὴν εἰς τὴν οἰκίαν μου ἀγούσαν ὄδον. Διέκρινον ἤδη ἐνώπιόν μου τὰς μελανὰς λόχμας τῶν ἰτεῶν ἐπὶ τοῦ προχώματος τῆς λίμνης καὶ ἐβλέπον διὰ μέσου τῶν φύλλων μιᾶς μηλέας τὸ λαμπυρίζον φῶς τοῦ παραθύρου μου. Ἐλαμπύριζε καὶ ἔπειτα ἀμέσως ἐχάθη, ὡς νὰ ἦτο ὁ ὀφθαλμὸς ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅστις ἐκρύβη ἐκεῖ ὀπίσω, διὰ νὰ μὲ παραμουέσῃ. Αἴφνης ἤκουσα ὀπισθεν μου ἐλαφρὸν θόρυβον, ὡς νὰ ἐρροίξει τι διὰ τοῦ ἀέρος, καὶ ἀμέσως συνελήφθη ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ ἀνηπάσθη — οὕτω περίπου ὄρμα ὁ ἰεραὸς ἐπὶ τοῦ μικροῦ πτηνοῦ, τὸ ὅποιον ἐξέλεξεν ὡς βορὰν του. Ἦτο ἡ Ἑλλίς ἣτις ἦλθε πετῶσα. Ἦσθάνθη τὴν ἐπαφὴν τῆς παρεῖας της ἐπὶ τῆς ἰδικῆς μου, καὶ ὁ βραχίον αὐτῆς μὲ περιέσφιγγεν ὡς στενὸς δακτύλιος. Ὁμίλει πρὸς με σιγαλά, καὶ ὁ φιδυρισμὸς της εἰσέδυνεν εἰς τὸ ὄς μου ὡς ψυχρὸν βέμμα ἀέρος. „Ἐδῶ εἶμαι!“ μοὶ ἔλεγεν. Φόβος καὶ χαρὰ μὲ κατέλαβον συγχρόνως. Ἐφερόμεθα ἤδη μετέωροι εἰς μέτριον ὕψος ὑπεράνω τῆς γῆς.

„Δὲν ἤθελες νὰ ἔλθῃς σήμερον;“ ἠρώτησα αὐτήν.

„Μὲ ἀποζήτησες; Μὲ ἀγαπᾶς λοιπόν; Ὡ, τότε λοιπὸν εἶσαι ἰδικὸς μου!“

Αἱ τελευταῖαι αὗται λέξεις μὲ ἐνέβαλον εἰς ἀμμηχανίαν. Δὲν ἤξευρα τί νὰ ἀποκριθῶ.

„Ἐως τώρα δὲν μὲ ἀφησαν νὰ ἔλθω. Μὲ ἐφύλαττον“, ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑλλίς.

„Πῶς σὲ ἐμπόδισε νὰ ἔλθῃς;“

„Ποῦ θέλεις νὰ ταξιδεύσωμεν σήμερον;“ μὲ ἠρώτησε μὴ ἀπαντῶσα εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, κατὰ τὴν συνήθειάν της. „Φέρε με εἰς Ἰταλίαν — εἰς τὴν ὄχθην τῆς λίμνης — ἐνθυμείσαι βεβαίως —“

Ἡ Ἑλλίς ἔσεισε τὴν κεφαλὴν ὡς σημεῖον ἀποποιήσεως. Τώρα μόνος κατὰ πρώτην φοράν παρετήρησα, ὅτι τὸ πρόσωπόν της δὲν ἦτο πλέον διαφανές. Τὸ μέχρι τοῦδε ὡς τὸ γάλα λευκὸν τοῦ προσώπου της χρῶμα εἶχε προσλάβῃ ὑπερρυθρὸν τινα ἀπόχρωσιν. Παρετήρησα αὐτὴν ἀτενῶς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἀνεκφραστὸν τι συναίσθημα φόβου καὶ ἀνησυχίας κατέλαβε τὴν ψυχὴν μου· εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τούτους ἐφαίνετο μία κίνησις — ἦτο ἡ βραδεῖα, ἀκατάπαυστος κίνησις, τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν εἰς τὸν ὄφιν, ὅστις μετὰ μακροχρόνιον ἀπονάρκωσιν ὑπὸ τὰς ζωογόνους τοῦ ἡλίου ἀκτίνας εἰς νέαν ζωὴν ἀφωπνίσσεται.

„Ἑλλίς!“ ἀνέκραξα. „Ποῖα εἶσαι; Εἰπέ μοι ἐπὶ τέλους. Σὲ καθικετεύω.“

Ἡ Ἑλλίς ἀνόψωσε σπασμωδικῶς τοὺς ὄμους. Τούτο μ' ἐδυσἀρεστήσε καὶ ἠβέλησα νὰ ὑποδείξω αὐτῇ τὴν δυσἀρέσκειάν μου. Αἴφνης μοὶ ἐπήλθεν ἡ σκέψις νὰ μεταφερθῶ ὑπ' αὐτῆς εἰς Παρισίους. „Ἐκεῖ“, εἶπον κατ' ἑμαυτόν. „Ἐκεῖ θὰ σοὶ δώσω ἀφθόνους ἀφορμὰς πρὸς ζηλοτυπίαν. Ἑλλίς“, εἶπον αὐτῇ μεγαλοφώνως. „δὲν φοβεῖσαι τὰς μεγαλοουπόλους, παραδείγματα χάριν τοὺς Παρισίους;“

„Ὅχι.“

„Οχι; Και δὲν ἀποφεύγεις οὔτε ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου ὑπάρχει πολὺ φῶς — ὅπως εἰς τοὺς δημοσίους περιπάτους —“
„Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.“

„Πολὸ καλά. Τότε λοιπὸν φέρε με εἰς τὸ Boulevard des Italiens.“

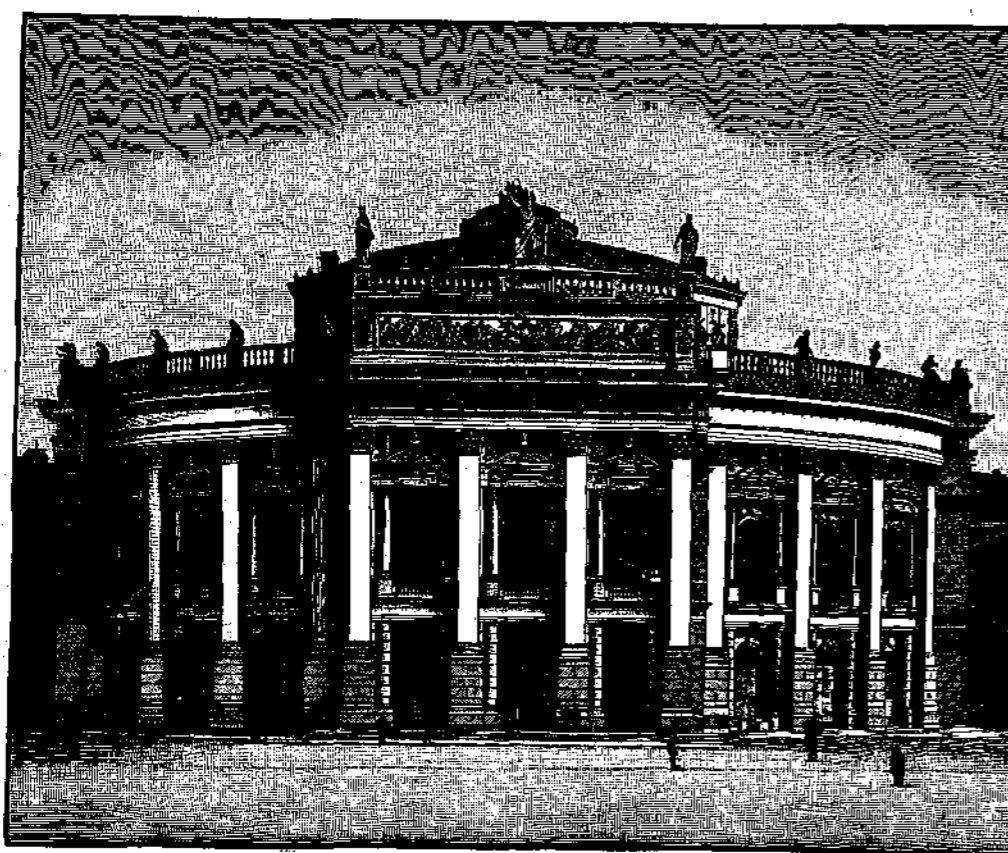
Ἡ Ἑλλὶς ἐκάλυψε τὴν κεφαλὴν μου μὲ τὸ ἄκρον τῆς μακρᾶς χειρὶδος, ἥτις ἐκρέματο πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τοῦ ὤμου τῆς. Ἀμέσως μὲ περιεκάλυψε ἰδιάζων τις ὑπόλευκος ἀτμός καὶ ἐνόμιζον ὅτι ἀναπνέω τὴν ναρκωτικὴν ὁσμὴν τοῦ μήκωνος. Τὰ πάντα ἠφανίσθησαν κύκλω μου — σκότος, παντελῆς ἠρεμία ἐπεκράτει· ἀπώλεσα σχεδὸν πᾶσαν αἰσθησίν. Μόλις ἠσθάνομην εἰσέτι ὅτι ἔζων καὶ ὁ περιορισμὸς οὗτος τῆς αἰσθησέως μου δὲν μοι ἦτο οὔτε κἀν δυσάρεστος.

Αἰφνης ὁ ἀτμός ἐγένετο ἄφαντος. Ἡ Ἑλλὶς ἀφῆρεσε τὴν χειρὶδα τῆς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μου — καὶ ὑποκάτω μου εἶδον ἀπειρον πλῆθος μεγάλων οἰκοδομημάτων — διαυγῆς λάμψης, κινήσεις καὶ θόρυβος ἀνῆρχοντο πρὸς με. Ἡμεθεὶς εἰς Παρισίους.

ΙΟ΄.

Ἐχον ἐπισκεφθῆναι πρὸς τὸν ποτε τοὺς Παρισίους, καὶ διὰ τοῦτο

ἀνεγνώρισα ἀμέσως τὸ μέρος, εἰς τὸ ὅποιον μὲ ἔφερον ἡ Ἑλλὶς. Ἦτο ὁ κήπος des Tuileries μὲ τὰς παλαιὰς καστάνεας του, τὰς σιδηρᾶς του κυκλίδας, τὰς ὀχυρωτικὰς τάφρους του καὶ μὲ τοὺς ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὁμοίους τοῖς ζωοῖς ζουάβους, ὅτινες ἐφρούρουν. Διέβημεν ἐμπροσθεν τοῦ παλατιοῦ, παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Rochas, ἐπὶ τῶν βαθυρῶν τῆς ὁποίας ὁ πρῶτος Ναπολεὼν κατὰ πρῶτην φοράν ἔχυσε γαλλικὸν αἷμα, καὶ ἐφθάσαμεν πρὸς τὸ Boulevard des Italiens, ὅπου ὁ ἀνεψιός, ὁ τρίτος Ναπολεὼν, ἐμμήθη τὸ παράδειγμα τοῦ θεοῦ του. Μέγα πλῆθος ἀνθρώπων, νεαροὶ καὶ γηραῖοι ματαιόδοχοι τριοδίττα, κύριοι καὶ κυρία ἐν κομφοτάταις στολαῖς συνωστίζοντο ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων. Πολυτελέστατα καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπηρεπισημένα ξενοδοχεῖα καὶ καφενεῖα ἔλαμπον ἀπαστράπτοντα ἄπλετον φῶς λυχνίων καὶ κηρίων. Λεωφορεῖα, ἅμαξαι, ὀχήματα παντὸς

ΤΟ ΝΕΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΗΣ ΑΓΑΗΣ ΕΝ ΒΙΕΝΝῃ.

εἶδους ἔτρεχον ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ὅπου δῆποτε καὶ ἂν ἔστρεφον τὸ βλέμμα — πανταχοῦ ζωὴ, πανταχοῦ φῶς καὶ λάμψης. Καὶ ἐν τούτοις — παράδοξον — οὐδεμίαν ἠσθάνομην ἐπιθυμίαν νὰ ἐγκαταλίπω τὸ καθαρὸν καὶ αἰθέριον ὕψος μου καὶ νὰ πλησιάσω εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ταύτην μυρμηκίαν. Μοὶ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἀνῆρχετο πρὸς με ἐρυθρὸς τις, θερμὸς, βαρὺς καὶ δυσώδης ἀτμός ἐκ τοῦ συμπεπικνωμένου ἐκείνου πλῆθους. Ἐδίσταζον, δὲν εἴξευρον τί νὰ ἀποφασίσω. Αἰφνης εἰσέδυσεν εἰς τὸ οὖς μου διαπεραστὴ καὶ ξηρὰ, ὡς νὰ συνεκρούοντο σιδηρᾶ βράβδαι πρὸς ἀλλήλας, ἡ φωνὴ φαυλοβίου γυναικοῦ τῶν τριῶδων. Ἡ φωνὴ αὕτη προσέβαλλε καὶ ἐκέντη τὸ οὖς μου, ὡς τὸ κέντρον φαρμακεροῦ ζωῦφιου. Ἀμέσως διέκρινα ἐμπροσθέν μου ἀτενές, ἰσχνόν, ὀστώδες Παρισιαίων πρόσωπον, μὲ λευκὸν καὶ ἐρυθρὸν χρῶμα ἐφμυθιωμένον, μὲ ἀσελγῆ βλέμματα, μὲ ἀχμηρὰν κόμην, μὲ γαμφοῦς ὄνυχας καὶ μεῖζορον κρινολίθων. Ἀκολούθως εἶδον ἐνώπιόν μου ἓνα ἐκ τῶν ἀγαπητῶν συμπατριωτῶν μου, κτηματῆαν νεωστὶ ἀφικόμενον εἰς Παρισίους, ὅστις ἠκολούθει τὸ γύναιον ἐκεῖνο. Ἐφανταζόμην πῶς θὰ ἐξήτει ἀνακα-

λύψῃ τὴν ἀμχανίαν του μὲ τοὺς βαναύσους τρόπους του, πῶς εἰς τὴν ὁμίλιαν του θὰ ἐτραυλίζετο προσπαθῶν καθ' ὅλα νὰ μιμηθῆ τὸ ὑπῆρέτας τῶν ξενοδοχείων, πῶς θὰ ἔτρεχε τῆδε καεῖσε ὡς πολυάσχολος καὶ ποίας βλακείας θὰ ἔλεγε — καταληφθεὶς ὑπὸ βαθυτάτης ἀηδίας καὶ σιχασίας, ἔλεγον κατ' ἑμαυτόν: „Ἐδῶ ἡ Ἑλλὶς δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ γείνη ζηλότυπος.“

Ἐν τῷ μεταξύ κατηρχόμεθα βραδέως, ὡς παρετήρησα. Οἱ Παρισίαι μὲ τὸν θόρυβόν των, μὲ τὴν πυκνὴν καὶ ἀκαθάρτον ἀτμοσφαιρὰν των ἤρχοντο ὀλονὲν πλησιέστερον πρὸς ἡμᾶς.

„Στάσου!“ εἶπον εἰς τὴν Ἑλλιν. „Δὲν εὐρίσκεις, ὅτι ἡ ἀτμοσφαιρὰ ἐδῶ εἶναι πινηρὰ;“

„Σὺ ὁ ἴδιος ἠθέλες νὰ σὲ φέρω εἰς Παρισίους.“
(ἔπειτα συνέχεια.)

1. Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ (ἐν σελ. 231). Σπανίως τοσοῦτον νεαρὸς διάδοχος ἐπεῖλκυσε ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν γενικὴν τοῦ κόσμου προσοχὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ὁ διάδοχος τῆς Σερβίας Ἀλέξανδρος. Τὰ περὶ τῆς ὑπόδοξης, ἥς ἐτυχεν ὁ πρίγκηψ μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως Μιλάνου, τῆ 14. Ἰουλίου κατὰ τὴν εἰς Βελιγράδιον ἐπιστροφὴν του, λεχθέντα καὶ γραφέντα ἔχουσι τοιοῦτον χαρακτῆρα, ὡς νὰ εἶχεν ἤδη ἀνδραθῆ ὁ μάλισ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἀγων διάδοχος. Βεβαίως αἱ περιστάσεις, ὑφ' αἷς ἠξήθη ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἐντυπωθῶσιν ἐν τῇ παιδικῇ αὐτοῦ ψυχῇ ἀνεξίτηλως. Μεταξὺ τῶν γονέων αὐτοῦ ὑφίσταται ἀπὸ πολλοῦ ἤδη βαθυτάτη διχόνοια καὶ ῥήξις, καταλήξασα εἰς τὰ γνωστὰ τοῖς πᾶσι λυπηρὰ γεγονότα.

Ὁ Βασιλεὺς Μιλάνος ἔλαβε τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν ἐν Παρισίοις, ἀλλ' αἱ παρούσαι περιστάσεις ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ ὡς καταλληλοτέραν χώραν πρὸς μόρφωσιν τοῦ υἱοῦ του τὴν Γερμανίαν.

2. ΘΕΡΙΝΗ ΗΜΕΡΑ. Εἰκὼν ὑπὸ Ernestine Friedrichsen (ἐν σελ. 235). Ἀτάραχος καὶ λεία ὡς κάτοπτρον ἐκτείνεται ἡ ἐπιράνεια τῆς λίμνης, καὶ παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῆς καταπτρίζονται τὰ δένδρα καὶ οἱ θάμνοι τοσοῦτον εὐκρινῶς εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα, ὥστε νομίζει τις ὅτι τὸ βλέμμα του βυθίζεται εἰς ἕτερον δάσος ἐτι δροσερώτερον. Εἰς τινα σπιτερόν ὄρμον σχηματιζόμενον παρὰ τῇ σιδερένῳ ὄχθῃ συνἀθροίζονται τὰ παιδία τοῦ χωρίου κατὰ τὰς θεριάς τοῦ θέρους ἡμέρας καὶ λούονται εἰς τὰ διαυγῆ καὶ δροσερὰ νάματα. Μόνον τὸ μικρὸν παιδίον τῆς πλουσιωτάτης νεαρᾶς χωρικῆς δὲν ἀποτομᾶ νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τῶν ἀγκαλιῶν τῆς μητρὸς του, ἥτις προσπαθεῖ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸ τὸ πρῶτον μάθημα τῆς κολυμβητικῆς. Ἴσως ἐπὶ τέλους ἐνδύσῃ εἰς τὰς προτροπὰς τῶν συντρόφων του καὶ τὰς θωπείας τῆς μητρὸς ὅπως βρέξῃ ὀλίγον τοὺς μικροὺς του πόδας εἰς τὸ ὕδωρ. Περισσότερον δὲν πρέπει τις νὰ περιμένει τὴν φορὰν ταύτην παρ' αὐτοῦ.

3. ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΕΝ ΛΕΙΨΙΑ (ἐν σελ. 239). Τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημεῖου τούτου θὰ ἐρασταθῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐν Λειψίᾳ τῆ 18. Αὐγούστου (πρὸς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν ἔτει 1870 συγκροτηθείσης μάχης παρὰ Gravelotte καὶ Saint Privat). Ἡ θέσις τοῦ μνημεῖου, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀπέναντι τοῦ παλαιοῦ δημαρχείου, εἶνε ἡ κεντρικωτάτη τῆς πόλεως.

Ἡ κυρία μορφή, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα τοῦ μνημεῖου, εἶνε ἡ μεγαλοπρεπῆς Γερμανία, ἥτις ὡς μαχήτρια, μετὰ τὴν νίκην, παρίσταται ὡς ὀπισθεμένη προστάτις καὶ φύλαξ τῆς εἰρήνης. Τὸ ἔξωρος αὐτῆς ἠσυχάζει ἐν τῇ θήκῃ κρατεῖ αὐτὸ ἐκ τοῦ κάτω ἄκρου ἐπὶ τοῦ δεξιῷ ὤμου, ἐνῶ ἡ ἀριστερὰ τῆς στηρίζεται ἐπὶ τῆς μὲ τὸν αὐτοκρατορικὸν ἀέτον κεκοσμημένης ἀσπίδος· τὸ ὄραϊον τῆς πρόσωπον, ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐστραμμένον, ἐκφράζει ὑπερηφάνειαν καὶ ἀνδρείαν, ἀλλ' εἶνε εἰρηγικόν, τὴν εἰρήνην προστατεύον, οὐχὶ ἀπειλητικόν. Ἡ Γερμανία αὕτη, ἐκ χαλκοῦ κατασκευασθεῖσα (ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Howald ἐν Braunschweig, ἔχει διπλάσιον μέγεθος τῶν κάτωθεν αὐτῆς ἀνδριάντων. Εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ κυρίου βᾶθρου ἴστανται ἐπὶ εὐρέων ὑποβάθρων, εἰς μείζον τοῦ φυσικοῦ μεγέθους, οἱ ἐπιπλοὶ ἀνδριάντες τοῦ βασιλέως τῆς Σαξωνίας, τοῦ Γερμανοῦ διαδόχου (ἀρτίως ἀποβιώσαντος Φρειδερίκου Γ'), τοῦ πρίγκηπος Βίσμαρκ καὶ τοῦ στρατάρχου κόμητος Μόλτικε. Εἰς τὴν προσδίαν πλευρὰν τοῦ κυρίου βᾶθρου κἀθηται ἐπὶ τοῦ θρό-

νου μὲ στέφανον δάφνης ἐστεμμένος ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Νικηφόρος. Εἰς ἐκάστην τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ βᾶθρου πρὸς ταῖς γωνίας ἴστανται ἀνά δύο σηματοφόροι.

Αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ μνημεῖου ἐξηγοῦσι πληρέστατα τὴν σημασίαν αὐτοῦ μετὰ τῆς μεγίστης βραχυλογίας, δι' ἑξ ὀκτασυλλάβων στίχων, τῶν ὁποίων παραδέτομεν ἐνταῦθα ἀνευ μέτρων τὴν ἐννοίαν αὐτολαλεῖ:

Τῶν πατέρων ἡμῶν ὁ διακαὴς πόθος, τῆς Γερμανίας ἡ ἐνότης, κατωρθώθη. Οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν προθύμως ὑπὲρ τοῦ ἐνιαίου κράτους ὑπέστησαν τὸν θάνατον. Οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν εἶθε πάσαις δυνάμεσιν νὰ ἐνεργῶσιν, ὅπως τὰ διὰ τῆς αἰωνίου ἀγωνίας ἀποκτηθέντα διατηρήσωσιν.

4. ΤΟ ΝΕΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΗΣ ΑΓΑΗΣ ΕΝ ΒΙΕΝΝῃ (ἐν σελ. 242). Τὸ νέον τοῦτο θέατρον, περατωθὲν ἤδη μετὰ δωδεκαετῆ ἐργασίαν ὑφύεται ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ ἐπὶ τῆς λαμπροτέρας ὑπὸ ἀρχιτεκτονικῆν ἐποφὴν καὶ κεντρικωτέρας θέσεως τῆς ἀναανεωθείσης Βιέννης. Κείμενον ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Φρειδερίκου Σπιθ καλλιτεχνηθέντος θαυμαστοῦ δημαρχείου ἔχει ἐπαξίως γειτόνας τὴν Votivkirche καὶ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Φέρστελ, τὴν Βουλὴν τοῦ Χάνσεν καὶ τὸ δικαστήριον τοῦ Οὐίλεμαν. Ἡ οἰκοδομὴ αὕτη βασιζέται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἐτι πᾶν οἰκοδομημα ὀφείλει νὰ ἐξηγῆ αὐτὸ ἑαυτὸ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ ἐμφανίσεως. Ὅπου ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν εὐρίσκει πλέον λέξεις πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ἔργου τῆς, ἐκεῖ παρυσιάζεται ὡς εὐγλωττοτέρα ἐπικούρος ἡ πλαστικὴ.

Ἀπὸ τῶν ἀετωμάτων τῶν μεγάλων παραθύρων χαϊρετίζουσι ἡμᾶς αἱ προτομαὶ ἐννεά ποιητῶν: Σαίξπηρου, Γκαίτε, Σχίλλερ, Λέσσιγγ, Γρίλλπαρτσερ, Ἐββελ, Ἄλμ., Μολιέρου, Καλδερῶνος. Ὁ ἀρχιτέκτων λέγει: τοῦτο εἶνε θέατρον. Ὁ ἀγαλατοποιὸς προσθέτει: εἶνε ἀφιερωμένον εἰς τὴν λατρείαν τῶν εὐγενεστέρων εἰδῶν τῆς δραματικῆς ποιήσεως. Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ θεάτρου παρίστα ἡ ἡμετέρα εἰκὼν ἐναργέστερον καὶ συντομώτερον πάσης λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῶν ἀπειραριθμῶν μερῶν, ἐξ ὧν συνίσταται τὸ πολυπλοκώτατον τοῦτο οἰκοδομημα. Οὐδὲν ἐκ τῶν ἀπείρων τούτων μερῶν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μέρος ἀπάδει πρὸς τὸ σύνολον, ἀλλ' ἀπαντα συναρμολογοῦνται καὶ συμπλέκονται ἐν πληρέστῃ ἀρμονίᾳ πρὸς τὸ ὅλον οἰκοδομημα. Τὰ ἐν ταῖς ἀετώμασι συμπλέγματα, τὰ ἀνάγλυφα τὰ διαζώματα, τὰ μείζονος τοῦ φυσικοῦ μεγέθους ἀγάλματα ἀλληγορικῆς, μυθολογικῆς καὶ ἱστορικῆς σημασίας καὶ ἀπειρα ἄλλα ἀριστουργήματα τῆς πλαστικῆς εἶνε ἔργα τῶν διασημοτάτων τῆς Βιέννης καλλιτεχνῶν, τοῦ Benk, Meyer, Kundmann, Tilgner, Costenoble, Silbernagel, Hofmann κτλ.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θεάτρου εἶναι καθ' ὅλα ἀνάλογον πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ δύο χιλιάδας ἀνθρώπων χωροῦσα αἰθουσα εἶναι ὅτι λαμπρὸν καὶ ἐξάισιον. Ἐν γένει δὲ οὐκ ἔστι μόνον περὶ τῆς κομψότητος καὶ πολυτελείας ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας ἐλήφθη ἡ μεγίστη πρόνοια. Τὸ θέατρον δύναται νὰ κενωθῆ ἐντὸς ὀλιγίστων στιγμῶν, ὅπως ὡστε οὐδεμία ἐκ τῶν συνήθων καταστροφῶν δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς, ἥτις ἄλλως τε καθίσταται σχεδὸν ἐντελῶς ἀδύνατος διὰ τῶν ἐκ σιδήρου κατασκευῶν καὶ τοῦ ηλεκτρικοῦ φωτισμοῦ. Ἡ σκηρικὴ ὑπηρεσία ἐκτελεῖται δι' ὑδραυλικῶν μηχανῶν. Ἐν γένει δὲ ἐφημέριον ἐπὶ τοῦ θεάτρου τούτου πᾶσαι αἱ διὰ τῆς μακροχρονίου πείρας ἐν τῇ κατασκευῇ των θεάτρων ἀποκτηθεῖσαι καὶ συλλεγεῖσαι γνῶσεις.

ΑΚΟΗ ΧΡΩΜΑΤΩΝ.

Δυναμέα να ακούσωμεν χρώματα; Μετα της αυτής ευκολίας ηδύνατο τις άντι πάσης αποκρίσεως ν' άντερωτήση: Δυναμέα να ιδώμεν ήχους; να οσφρανθώμεν σχήματα; Έν τούτοις με την πρώτην ήμών ερώτησιν δεν παίζομεν αλλά σπουδαιολογούμεν. Πράγματι υπάρχουν άνδρωποι, οίτινες άντιλαμβάνονται έμμέσως διά της άκοής χρωμάτων, οί όποιοι δηλαδή ακούοντες ήχόν τινα άντιλαμβάνονται συγχρόνως και τινος χρώματος παραγομένου έξ αυτού του ήχου. Τό φαινόμενον τούτο είναι λίαν αξιοθαύμαστον. Πρό είκοσι περίπου έτών έτυχε να περιπατώ μετά τινος φίλου μου κατά τινα ώραίαν ξαρινήν ήμέραν. Οτε έπλησίασαμεν εις μικρόν τι δάσος, εις του όποιου τά άκρα περιεφέροντο μεγάλα σιμνήν στρουθών τερπειζόντων και διαπληκτιζομένων, ο φίλος μου έσταμάτησεν αίφνης και με ήρώτησεν αν βλέπω καμμίαν μεταβολήν εις τον χρωματισμόν της άτμοσφαιρας. Τώ άπεκρίθην ότι ή άτμοσφαίρα, ο ουρανός και όλα τά άντικείμενα μοι παρουσιάζον την αυτήν όφιν ως και πρότερον. „Παράδοξον!“ άπήντησεν ο φίλος μου, „εις έμέ φαίνονται όλα τά άντικείμενα ροδινά, ή άτμοσφαίρα όλη μοι φαίνεται ροδόχρους, και σημείωσε ότι αυτή είναι ή δευτέρα φορά σήμεραν όπου μοι παρουσιάζεται τό φαινόμενον τούτο.“ Και όσω περισσότερον έπλησιάζομεν προς την παλαιστραν των στρουθών, τοσοϋτον έντονιότερα και ζωηροτέρα έφαινετο εις τον φίλον μου ή μυστηριώδης έκείνη ροδινή άπόχρωσις, ήτις όμως άμέσως ήφανίσθη, μόλις τά κρουαζίζοντα στίφη των στρουθών άπεμακρύνθησαν άφ' ήμών και περιέβαλεν ήμάς ή προτέρα παντελής ήρεμία. Προσεπαθήσαμεν να εξηγήσωμεν τό παράδοξον τούτο φαινόμενον κατά διαφόρους τρόπους: μόνον ή ιδέα του να συσχετισώμεν αυτό μετά της άκοής, δεν έπήλθεν εις τον νοϋν μας.

Κύριος οίδε πόσοι άλλοι άνδρωποι έπαδον τό αυτό χωρίς να σκεφθώσιν ότι ή αιτία του φαινομένου ήσαν οί ήχοι, τους όποιους ήκουον συγχρόνως. Και έμως τά φαινόμενα ταύτα δεν θα είναι βεβαίως πολύ σπάνια, καθότι κατά τά τελευταία ταύτα έτη, άφ' ότου και ή επιστήμη ήρξατο να έπιστά την προσοχήν της εις αυτά, έγένοντο πλείοται παρατηρήσεις όμοίων φαινομένων.

Ο καθηγητής Lauret εν Μομπελλιέρω άναφέρει πολλάς περιπτώσεις λίαν αξιοπεριέργους. Έν μιξ έξ αυτών πρόκειται περί τινος πρώην αξιωματικού πεντηκονταετούς την ηλικίαν, εις τον όποιον παρουσιάζεται ειδικρινέστατα τό φαινόμενον τούτο του σπενοτάτου συνδέσμου μεταξύ άκοής και δράσεως. Η διά της άκοής αντίληψις ενός ήχου προξενεί εις αυτόν άμέσως την διά της έράσεως αντίληψιν ενός χρώματος, και ως έπί τό πλείστον κερωματισμένης εικόνας, ήτις διά τον αυτόν τόνον δεικνύει σταθερώς τό αυτό σχήμα και την αυτήν έκτασιν, αλλά μεταβαλλομένων των τόνων μεταβάλλεται και αυτή. Έκαστος λοιπόν ήχος παρουσιάζει εις αυτόν ιδιαιτερον χρώμα.

Την ζωηροτάτην φωτεινήν έντύπωσιν προξενεί εις τον άνδρωπον τούτον ή προφορά των φωνηέντων, ένω άπ' εναντίας τά σύμφωνα ούδεμίαν χρώματος αντίληψιν παράγουσιν εις αυτόν, έκτος των συμφώνων π και η εις τό τέλος της λέξεως, άτινα καθιστώσιν όσθενεστέραν την χροιάν, την παραγεμένην υπό των προηγουμένων φωνηέντων. Έκτός δε τούτου τό ποιόν της φωνής έκάστου άνδρώπου προξενεί εις αυτόν έκάστοτε την

αίσθησιν ιδιαιτερού τινός μονοτόνου χρωματισμού, καθ' έν τό εις έκαστον φωνήν ιδιάζον χρώμα τοσοϋτον ειδικρινέστερον παρουσιάζεται, όσω περισσότερον έπιστά την προσοχήν του εις τους ήχους των φωνηέντων τούτων. Οσον άφορᾷ τους μουσικούς τόνους, τά ύπ' αυτών παραγομένα χρώματα μεταβάλλονται αναλόγως του ύψους των τόνων τούτων, ούτως ώστε οί χαμηλοί είτε βαθείς τόνοι παράγουσιν εις αυτόν χρώμα βαθύ καστανόχρουν, οί μεσαίοι κίτρινον, και οί όξείς είτε ύψηλοι τόνοι ώχρόν κίτρινον τό όποϊον δύναται να φθάση μέχρις έντελους λευκότητος.

Έν γένει δε ή μεταξύ της άκοής και της δράσεως σχέση παρὰ τῶ άνδρώπῳ τούτῳ εἶνε τόσον στενή, ώστε ή έλαχίστη διαφορά περί τό ποιόν του ήχου των διαφόρων μουσικῶν οργάνων συνεπάγεται και αναλόγως λεπτοτάτας διαφορὰς των χρωμάτων. Εἶνε δε περίεργον ότι και ή σύζυγος του αξιωματικού έκείνου παρουσιάζει τό αυτό φαινόμενον της έμμέσου αντίληψις χρωμάτων διά της άκοής, όχι όμως τόσον ισχυρώς έκδηλωμένον ως παρὰ τῶ άνδρῳ αὐτῆς. Οσοῦτως και ο υἱός αυτών είτε κληρονομικῶς είτε διέτι έσυνείδισε να άκούη πάντοτε παρὰ των γονέων του τους ήχους προσδιοριζομένους δι' αναλόγων χρωμάτων, δεικνύει τάσιν τινά και προδιάθεσιν προς τό παράδοξον τούτο φαινόμενον. Υπάρχει όμως ή έξής διαφορά μεταξύ των συζύγων τούτων, ότι εις και ο αυτός ήχος παράγει διάφορον χρώμα εις έκάτερον αυτών. Οσοῦτως δε ή αντίληψις του χρώματος παρὰ τῶ άνδρῳ παρουσιάζεται έξωθεν ή χρωματισμένη εικόνα εἰρίσκειται πάντοτε εις απόστασιν ενός μέχρι δύο μέτρων από των οφθαλμῶν του, διαδήποτε και αν ήται ή θέσις αυτού εν σχέσει προς την πηγὴν του ήχου.

Ο καθηγητής Lauret άνεῦρε και παρὰ τινι δικηγόρῳ ήγη τινά του φαινομένου τούτου της έμμέσου άκοής των χρωμάτων. Άλλ' εις τον δικηγόρον τούτον μόνη ή προφορά των φωνηέντων παράγει την αίσθησιν αναλόγων χρωμάτων. Ο φθόγγος α φαίνεται εις αυτόν έρυθρός, ο ε ύποκίτρινος, ο ι μέλας, ο φθόγγος ο λευκός και ο υ κυανοῦς. Τά χρώματα όμως ταύτα εις τον αξιωματικόν έκείνον φαίνονται κατά διάφορον τάξιν: εις έκείνον δηλαδή τό α φαίνεται μέλαν, τό ε θολόν κερνιόλευκον, τό βραχύ ο γλαυκόν (ούρανόχρουν), το ι λευκόν (άργυρόχρουν), τό ο έρυθρόν και τό υ πρασινίζον γλαυκόν.

Ο Δρ. Lauret παρετήρησεν ότι μεδ' όλας ταύτας τὰς διαφορὰς ύφίσταται μεταξύ των άνδρώπων τούτων ή έξής συμφωνία, ότι οί βαθείς φθόγγοι (bassi) φαίνονται καστανόχροοι, οί μεσαίοι κίτρινοι, οί δε ύψηλοι όξείς τόνοι μεταβαίνουσιν εκ του ώχρου κίτρινου εις τό λευκόν χρώμα. Παρατηρεί δε περαιτέρω ότι „αν ο νόμος ούτος ήτο γενικός, θα ύπήρχεν άναλογία μεταξύ του ύψους των τόνων και της ταχύτητος των παλμωδικῶν κινήσεων των αντίστοιχῶν χρωμάτων, άναλογία, ήτις θα έφαινετο διας διόλου λογική και θα ήπλαστοίει ούσιωδῶς την εξήγησιν των τούτων φαινομένων.“

Οφείλομεν δυστυχῶς να όμολογήσωμεν, ότι πᾶσαι αἱ μέχρι τούδε δημοσιευθεῖσαι παρατηρήσεις δεν συμφωνοῦσιν υπέρ του νόμου τούτου και ότι άφ' έτέρου ούδεμία ύφίσταται εισέτι έπαρκῆς θεωρία, δυναμένη να εξηγήση ήμῖν την παραγωγήν του παραδύξου τούτου φαινομένου.

κ. Ν. Π. Α. εις Νικολαῖφ. Συμεροφθώμεν. — κκ. Π. Κ. και Σιντρα. εις Σμύρνην. Οί τόμοι άπεστάλησαν. — Mr. D. E. St. a Philippopie. Pour votre remise nous vous remercions. — κκ. Β. και Α. εις Θεσσαλονίκην. Τά μέχρι τούδε έκδηδομένα τεύχη άπεστάλησαν προς την δοδεκάσσαν ήμῖν νέα διεύθυνσιν επίσης και τό βιβλίον

προς ύμάς. — κ. Θ. Χ. εις Βάλω. Έληφθῆσαν και Σᾶς ευχαριστοῦμεν τό λεύκωμα λαμβάνετε κατ' αυτάς. — κ. Γ. Κ. εις Όδησσόν. Έληφθῆσαν και Σᾶς ευχαριστοῦμεν. — κ. Θ. Π. εις Παζάρ. Σᾶς ενεγράψαμεν, περι δε των τόμων έχετε σχετικῶς πληροφορίας. — κ. Ε. Μ. εις Ραιδεστόν. Τά αιτηθέντα άπεστάλησαν ήμῖν άμέσως. — κκ.

Άδ. Ζ. Μ. εις Μοναστήριον. Έκ της τελευταίας Σας έσημείωσαμεν τά δέοντα, τό δε βιβλίον άπεστάλη. — κ. Π. Μ. εις Αμισόν. Έλάβομεν υπό σημείωσιν, τά δε τεύχη διά των νέον συνδρομητήν Σας άπεστάλησαν ήδη. — κ. Ι. Ζ. εις Βατούμ. Τό εν λόγω Λεξικόν είναι μόνον διά τους γνωρίζοντας την γερμανικήν. Οί τόμοι άπεστάλησαν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. Έθνικόν θέατρον υπό Άρησιλ Γιαννοπουλου, Ήπειρωτου (συνέχεια). — Αἱ γυναῖκες εν τοῖς δράμασι του Σαῦπέρου και εν τῶ ποιήματι του Δάντε υπό G. Chiarini (συνέχεια). — Οπτασία υπό Ίωάννου Τουργένιεφ (συνέχεια). — Πινακοθήκη, ήτοι έρμηνεία των εικόνων. — Ποικίλα. (Γενναοφυχία. — Τό καταλληλότερον ποτόν προς κατάσβεσιν της δίψης. — Αἰλική έθιμοταξία εν Ισπανία. — Πόλεμος περι όνου σκιάς. — Πολυτέλεια των αρχαίων ρωμαϊκῶν θεάτρων. — Χρησιμότης του κοκοφοίνικος. — Τό ωόν της στρουθοκαμήλου.) — Έπιστήμη και Καλλιτεχνία. (Ανακάλυψις τάφου παρὰ τῆ Colonna. — Περί της ενεργείας της άστραπῆς. — Ποίησις κατά τὰς θλιβεράς ήμέρας της Γερμανίας. — Ο Έρνέστος Ρόστς. — Αφθονία θαλασσίων ζώων εις δια τά στρώματα της θαλάσσης. — Νέρον ή ή καταστροφή της Ρώμης. — Έν άπλούστατον μέσον, όπως προσδιορίζομεν εκ των προτέρων την θερμοκρασίαν της επομένης ήμέρας. — Μετάδοσις της φθίσεως δια των μυών. — Φοιτήτρια της Ιατρικής εν Λογδίω.) — Βιβλιοθήκη. — Ακοή χρωμάτων. — Μικρά Αλληλογραφία.

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ. Αλέξανδρος. Διάδοχος της Σεργίας (έν σελ. 231). — Σερνή ήμέρα. Εικὼν υπό Ernestine Friedrichsen (έν ελ. 235). — Τό Μνημεῖον της Νίκης εν Λειψία (έν σελ. 239). — Τό νέον θέατρον της Αῦλης εν Βιέννη (έν σελ. 242).

Εκδότης Π. Α. ΣΤΟΥΡΗΣ.

Τίποσιs Bär & Hermann, εν Λειψία. — Χάρτης εκ της Neue Papiermanufaktur εν Στρασβούργῳ. — Μελώνη Frey & Senig, εν Λειψία.